

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 211 (27).**

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine sissetulnud terwitustelegrammide kohta. — 3. Kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Sõjaajal kaitsewägede majapidamises tekkinud kahjude riigi kanda wõtmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Seadus üldise arweseaduse muutmise kohta — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Sekwestreeritud Wene-Balti laewaehituse ja mehaanika a.-s. ning Inglis-Balti laewaehituse ja masinatööstuse a.-s. waranduste walitsemiseks määratud operatsiooni fondi seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Kalameeste riiklise laenu seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Eesfi sordiparanduse seltsi riiklise laenu seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Tsiwiil kohtupidamise seaduse muutmise seadus pärandusajus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Tulumaksu-seaduse § 41. tähendus 4. muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Põllutöökooolide õpetajate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Seadus wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise seaduse muutmise kohta — III lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Riigitrükkikoja põhimäärused — III lugemisel. Wastu wõetud. — 15. Tartu linna administratiiv piirkonna laiendamise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Seadus Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Seadus Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 18. Trükiseadus — II lugemisel. — 19. Awalikkude ettekannete seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 20. Seadus raamatukaupluste, ajalehtede konторite, ajalehtede kioskide, laenuraamatukogude ning lugemistubade awamise ja trükitoodete käsimüügi kohta — II lugemisel. Wastu wõetud. — 21. Karistusmäärused trükiseaduse, awalikkude ettekannete seaduse ja raamatukaupluste ning awalikkude lugemistubade awamise seaduse rikumise asjus — II lugemisel.

Riigikogu koosolek 27. weebruaril 1923 a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, wahepeal abiesimees **A. Kerem**.
Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**, wahepeal sekretäär **T. Kalbus** ja abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Kukk**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, rahaminister **G. Westel**, põllutööm-
nister **B. Rostfeldt**, sõjaminister **J. Soots**, wälisminister **A. Hellat**, siseminister **K. Einbund**.

Wälisesitajate looshis: Soome esitaja **dr. Holsti**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **K. Wirma**: Päewakorra kohta on rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanek tehtud 7. päewakorra-punktiks wõtta: Sekwestreeritud Wene-Balti laewaehituse ja mehaanika a/s. ning Inglis-Balti laewaehituse ja masinatööstuse a/s. waranduste walitsemiseks määratud operatsiooni fondi seadus — II lugemisel. Teisi ettepanekuid päewakorra kohta ei ole. Asum hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a

enamusega on ettepanek wastu wõetud. Päewakord on kindlaks määratud.

2. Teadaandmine sissetulnud terwitustelegrammide kohta.

Enne kui päewakorra juurde minna, teatan Riigikogule, et iseseiswuse aastapäewa puhul on Riigikogule järgmised terwitustelegrammid tulnud: Läti ja Leedu presidentide poolt, teise diwiisi sõjawäelaste ja Mõisaküla seltskondliste organisatsioonide poolt.

3. Kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Koch**: Riigikogu soovidele wastu tulles, on Wabariigi Walitsus esitanud seaduseelnõu, mille järele riigiwaranduste osakond likwideerimisele tuleb. Selles seaduseelnõus on rahaasjanduse komisjon järgmised muudatused ette wõtnud: 1) on tagasi lükanud terve seaduse teise osa, mille järele need kohustused, mis siamaani riigiwaranduste osakond täitis, tahetakse siseministeeriumi peale panna. Sellega ei ühinenud rahaasjanduse komisjon neil motiividel, et kui juba

ühte asutust likvideerida, siis ei tohiks uut asutust uute ülesannetega elule kutsuda, selle peale vaatamata, et seal oli ette nähtud, et siseminister peab omalt poolt otsustama asju, mis ainult kohtule alluvad.

2) Komisjoni poolt wastu võetud seaduseosas on ka mõned muudatused tehtud, nimelt on välja jäetud § 4 p. b sel põhjusel, et rahaasjanduse komisjoni arvamise järele ei tohi seadus mitte kaitsta kuritarvitajat; siis on veel välja jäetud § 5, sellepärast, et kui juba likvideeritakse seda asutust, siis ta uut asja enam ette võtta ei tohiks. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette seda seadust esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus esimesel lugemisel vastu võetud.

4. Sõjaajal kaitsevägede majapidamises tekkinud kahjude riigikanda võtmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Käesolew seadus on riigikontrolli poolt algatatud. Aruandeid läbi waadates, mis sõjasaastate kohta käiwad, on ilmsiks tulnud, et seal on raske kõikide kohta dokumentisid saada. Nimelt sõja esimestel aastatel ei olnud veel ette kirjutatud, kuidas tuleb raamatuid pidada, kuidas tuleb warustust välja anda, kuidas palka maksta. Palgaküsimust on mitmet moodi muudetud ja muudatusest tagant järele teada antud. Kõike seda arwesse wõttes, et ei olnud kindlaid reeglid, ei olnud kindlaid määrusi ega korraldusi, on mitmes kohas palka ja warustust teisel wiisil välja antud, kui see pärastistes määrustes ette on nähtud.

Silmas pidades, et siin wõrdlemisi väikeste summadega tegemist on, et siin mingisugust kuritarwitust ei olnud, kuna inimesed sagedasti oma kõigeparema tahtmise järele talitasid, on nüüd käesolew seadus esitatud, millega kontrollnõukogule õigus antakse teatawates piirides neid väikseid puudujääkisid, kui nad kuritarwituse iseloomu ei awalda ja mis palgamaksmise ja warustamise alal on tehtud, ka ilma dokumentide esitamata arwestada ja arwesse wõtta.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus esimesel lugemisel vastu võetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem**.)

5. Seadus üldise Rahaasjanduse arweseaduse komisjoni aruandja **K. Wirma**: — I lugemisel. Wabariigi Walitsuse poolt oli esitatud sea-

duseelnõu, millega üldises arweseaduses need rublades ettenähtud summad, mis senni markadeks ei ole ümber arwatud, tuleks markadeks muuta ja nii, et 1 rubla on 100 marka. See on sellepärast tarwilik, nagu seda ka walitsuse seletuskirjast näha on, et praeguse arweseaduse järele liiga väikeste summade puhul tuleb Riigikohtusse minna, nende arwete õiendamiseks, mis sisuliselt Riigikohtusse minemiseks liiga wäiksed on. Rahaasjanduse komisjon waatas selle seaduse läbi ja leidis selle ettepaneku otstarbekohase olewat ja teeb Riigikogule ettepaneku seadust vastu võtta. Sellepärast teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu võetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma**.)

6. Sekwestreeritud Wene-Balti laewaehituse ja mehaanika a/s. ning Inglis-Balti laewaehituse ja masinatööstuse a/s. waranduste walitsemiseks määratud operatsiooni fondi seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Koch**: See § 1. anti rahaasjanduse komisjoni tagasi, ja rahaasjanduse komisjon on teda nüüd uuesti arutanud ja arwesse wõtnud neid wäiteid, mis Riigikogu koosolekul ette toodi. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette seda paragrahwi muudetud kujul järgmiselt vastu võtta: „§ 1. Määratakse kaubandus-tööstusministeeriumile operatsiooni fondina erakorralist krediiti laenuandmiseks sekwestreeritud Wene-Balti laewaehituse ja mehaanika a/s. waranduste walitsemiseks ja kasutamiseks mrk. 90.000.000 (üheksakümne miljoni marga) suurus.“ Rahaasjanduse

kommisjon jättis siin nimelt välja sõnad: „ning Inglis-Balti laewaehituse ja masinatööstuse a/s.“; sellepärast, et ta leidis, et üldse Inglis-Balti seltsile mingisugust warandust üle ei jää peale üleandmist, ja et parem kindlustada seda laenu, tuleb teda anda Wene-Balti seltsile, kelle arwel praegu warandus olemas on ja kelle arwel tööd jätkatakse. Nii et selle läbi langeks see küsimus ära, mis siin üles tõseti, et kellele antakse seda laenu ja kes wastutab selle laenu eest. Nüüd saab see selts selle laenu kätte ja riik mingisugust riisikot selle läbi ei kannata. Mis puutub edasi seda juriidilist alust, siis arutati seda ka ja leiti, et kui ka Riigikohus tagasi lükab sekwestreerimise otsuse, siis ka ei wõi see riisiko suur olla, sest et laenu antakse ainult järk-järgult välja ja Wene seaduste järele peab Riigikohus selle otsuse ühe kuu jooksul tegema. Kui teiselt poolt arwesse wõtta, et riik peaks toetama 1.000 töölise perekonda, kui see sekwester ära kaotatakse, siis see ei läheks mitte vähem maksma, kui see toetuslaen. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette seda paragrahwi muudetud kujul wastu wõtta.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Et nüüd riigil tuleb 90 miljonit riigikassast Wene-Balti tehaste töötajkamise wõimaldamiseks omalt poolt välja anda, see käib küll waewalt nende seisukohaga kokku, kes hoiatawad riigistööstuse eest. Aga weel vähem wõiks need sellega leppida, kes tõesti riiklikkude tööstusettewõtete mõtet kaitsewad. Sest niisuguste riikliste tööstusettewõtete mõte on ikkagi ainult siis wõimalik, kui need tööstusettewõtted tõesti tarwiliku majandusliku wiljakusega töötawad. Nüüd on siin riigil tarwis lootuseta ettewõtte peale oma ainelisi abinõusid kinni panna, kõige halwem wiis, kuidas riik tööstuse alal tegutseda wõib. Et meie aga siiski wististe sunnitud oleme need 90 miljonit riigikassast ei tea kui kaua aja peale välja maksma, selle eest oleme tänu wõlgu sellele, et omal ajal, kui Wene-Balti tehaste üleandmisest nõndanimetatud Inglis-Balti kompaniile jutt oli, mitte küllalt ei pandud tähele hoiatust, et ei tohitaks mitte nii kergesti wõimaldada suuri warandusi, mille wastu Eesti riigil nõudmisi on, mispärast siin riigil iseäralik huwi on, üle anda tundmata suurustele. Siis ei pandud seda tähele. Siis arwati isegi, et asi nii tähtis on, et tuleb kohut informee-

rida selle talituse tarwilikkusest; et kohut tuleb mõista anda, nagu oleks see eriti Eesti riiklistes huwides, kui sarnasele tundmata kompaniile nii suured warandused kätte antakse lepingu põhjal, mida kohus küllalt põhjendatuks ei pidanud, kohtu wastuseismisest hoolimata ja hoiatuste peale waatamata wiidi see asi siiski läbi. Kui meie nüüd näeme, et riik peab selle waluraha välja maksma, siis peaks vähemalt tulewikus sellest hoiatusest küllalt olema, et sarnaseid katseid edaspidi enam ei tehtaks ja sündida ei lastaks.

Kui meie nüüd kõiki asjaolusid arwesse wõtame, et tööliste tööd tuleb muretseda, et pooleliolewaid suuri tellimisi tuleb jätkata ja lõpule wiia, siis on tõesti raske selle seaduseelnõu wastu waielda. Teiselt poolt peab aga nõudma, et meile vähemalt kindlustusi muretsetaks selle kohta, et riik oma tõesti kätte saaks. Sellepoolest on muidugi otsustarbekohane, et laenu mitte ei anta pankrottijäänud kompaniile, waid Wene-Balti tehastele, kellel weel kinniswara olemas. Seal peaks nüüd küll walitsuse mure olema, et selle juures siis ka riik õiguse saaks oma nõudmiste kindlustamiseks Wene-Balti tehaste warandust, kinniswara kui ka wallaswara ükskord tõesti ära kasutada, nõnda et meil selle suure summa kadumaminekut karta ei oleks. Ainult siis, kui walitsus meile niisuguseid eeldusi kindlustab, wõiksime meie selle peale mõelda, seda nii wäga suurt summat niisuguse ettewõtte peale kinni panna.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Nii komisjonis kui ka Riigikogus on põhjendatud 90 miljoni nõudmist sellega, et kui seda mitte ei anta, siis töölised, kes seal ametis on, langevad wäga raskesse seisukorda, et oleks isegi wõimalik sarnane juhtumine, kus töölised linna tuleks, korratasi sünnitaks jne. Mina ei kõnele nende 90 miljoni andmise wastu, ei ole ka komisjonis selle wastu waielnud. See ei ole aga tõsine põhjus, miks sekwester ette wõeti. Sekwester oli käesolewal juhtumisel tarwilik, meie walitsuse poliitika paratamata tagajärg Inglis-Balti tehase suhtes. Meie walitsuse poliitika oli sarnane, kus kohtu peale isegi surwet püüti awaldada, kus isegi sellekohased seadused üksikute juhtumiste jaoks välja anti. Nüüd, kus asjaolud nii kujunenud, et Inglis-Balti akt-

siaselts maksujõuetuks jäi, oli sekwester küll paratamata nähtus. Asjata on siin aga tõendada, nagu oleks tegemist wastutlemisega Eesti töölistele, nagu läheks need 90 miljonit Eesti töölistele. Kui meie ka asja enesele nii ette kujutame, et sekwestri lõpetamisega töö seisma jääks, et seisma jääksid ka mõned jaoskonnad teistes wabrikutes, siiski oleksid riigi väljaminekud väiksemad, kui meie töölistele abi anname otsekohe raha näol. 1.500 töölisele saaks anda igaihele 60.000 mk. mida ometi kunagi ei tehtaks. Kui aga siin oleks tegemist ainult töölistega, siis ei arwa mina mitte, et walitsus siin eestkätt tööliste huwidele vastu tulla tahab, kuna meie praegune walitsus keelab töölistele isegi kultuur-hariduslisteks otstarbeteks palju väiksemaid summe, mõnda sadatuhat marka. Ta ei tahtnud eelarwesse üles wõtta isegi sadatuhandeid tööpuuduse vastu wõitlemiseks. On uskumata, et walitsus korruga siin nüüd nii heldeks läinud, et tema töölistele wõtab üles 90 miljonit toetuseks, kas wõi tööpuuduse kõrwaldamiseks. Siin on sootu teine põhjus. Kui Inglis-Balti tehas seisma jääks, siis satuksid meie wabrikandid oma tellimiste täitmisega täbarasse seisukorda, sest nad ei suuda neid antud tähtjaks täita. See siin on põhjus. See 90 miljonit läheb mitte nii wäga töölistele, kui just wabrikantide toetamiseks. See on põhjuseks, miks walitsus nii wäga selle seaduse wastuwõtmist nõuab ja asjata on siin teha nägu, nagu oleks siin tööliste kaitsega wõi tööliste eest hoolitsemisega tegemist. Ei saa ju ka sarnasel korral raha lubamise vastu nii wäga waielda. Tööstusele on see summa siiski tarwilik.

Rahaminister G. Westel: Ma tahtsin ainult paari sõnaga teie tähelepanu juhtida nende wäidete peale, mida eelkõneleja härra Johanson ette tõi. Härra Johanson püüab näidata, nagu oleks meie praegusel walitsusel silmakirjalikkusega tegemist, et siin pole tahetud mitte töölisi aidata. Seẽ on kaunis naiiw, kui ütelda, et waat, see on otsekohe tööliste heaks ja see wabrikantidele. Ma arwan, et kõigi nende lahkuminekute juures on mõlemite klasside wahel siin kapitalistlikes ilmakorras wastoludest hoolimata siiski teataw solidaarsus olemas. (J. Wain (sd.): Kuid miks siin siis ainult ühedest nimetatud?) Kui Teie oleksite waewaks wõtnud seletuskirja lugeda, siis oleksite Teie seda ka leidnud. Kui Teie

aga mitte ei ole lugenud, siis ei ole mina mitte selles süüdi. Ma arwan, et tööstuse huwid on siin tõesti kaalu peal. Kui wabrikantidel mitte kapitaali ei ole ja nad oma praeguse olukorra juures nii raskesse seisukorda satuwad, et nad panewad oma ukсед kinni, siis lähewad ka töölisel uulitsale, sest ei ole enam tööd. Mina arwan, et ainult härra Johanson sellel alusel seisab, nagu oleks riigil kasulikumpensiooni määrata, kui inimestele tööd muretseda. Mina arwan, et igal töölisel on wististi parem tööd teha ja töö eest palka saada, kui pensiooni saada.

Aruandja H. Koch: Kui § 1 parandatud kujul vastu wõetakse, siis tuleb wastaw redaktsiooniline muudatus ka pealkirjas teha.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamuslega vastu wõetud.

Aruandja H. Koch (loeb): § 2. Laen antakse Eesti panga protsendiga tingimistel, mis kaubandus-tööstusministri poolt kindlakõ määratakse.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamuslega vastu wõetud.

Aruandja H. Koch (loeb): § 3. § 1-ses tähendatud summa kulutatakse sekwestreeritud ettewõtete ja waranduste järewalwe ja walitsemise kohta maksu määruste muutmise seaduse (1916 a. S. ja W. m. k. art. nr. 2372) põhjal ja nõutakse samas seaduses ettenähtud wastuwaidlemata korras riigile tagasi.

Rahaminister G. Westel: Ma panen ette § 3 järgmist parandust vastu wõtta: see on neljanda rea peal wälja jätta sõnad „samas seaduses ettenähtud“, nii et tuleks lugeda wiimane rida artikli järele „põhjal ja nõutakse wastuwaidlemata korras riigile tagasi“. Selle üle oli komisjonis jutt ja ma arwan, et kui niisugune eeldus oleks olemas, et sekwester ehk kohtu poolt tühjaks peaks tunnistatud saama, siis on ikkagi olemas wastuwaidlemata kord selle seaduse alusel kindlustatud.

A. Rei (sd.): Wastuwaidlemata kord tähendab seda, et esiteks nõutakse rahasummad sisse ja kui see, kellelt need summad sisse nõutud, seda nõudmist õigeks ei pea, wõiwad nad kohtu poole pöörata. Nii, et siin järgneb kohtuprotsess sissenõudmisele, aga ei käi sissenõudmise eel. Tema ei tähenda aga mitte seda, et selle

sissenõudmise vastu wastuwaidlemist üldse ei oleks, miskisugust edasi kaebamist ei oleks. Teatud summad wõiwad küll wastuwaidlemata korras sisse nõutud olla, aga see ei takista asjaosalist kroonu vastu tsiwiilnõudmisega esinemast, ja kui kroonu nõudmine oma aluse poolest küllalt põhjendatud ei ole, siis wõib kohus pärast otsustada, et kroonu on kohustatud seda sissenõutud summat ühes kõigi kohtukuludega inimesele tagasi maksma. Nii ei ole sel wastuwaidlemata sissenõudmise korral sugugi nii suurt tähendust, kui asjatundmatad isikud wõiwad arwata. Ma ei saa ikka kuidagi wiisi aru, kuidas see wõimalik on, et kui Inglis-Balti selts on mingisuguseid wõlgasid teinud ja kroonu rahaga maksetakse nad wälja, et siis kroonu saaks selle raha Wene-Balti seltsi käest tagasi nõuda. See on ju päewaselge, et kui walitsus peaks Inglis-Balti seltsi wõlad ära maksma, siis temal ainult siis lootust on oma raha tagasi saada, kui Inglis-Balti seltsil üldse mingisugust warandust on, kui tema passiwa ja aktiwa realiseerimise juures nii palju puhast warandust üle jääb, et sellest wõla äramaksmiseks jätkub. Kui aga seda kindlustust mitte ei ole, siis on ju selge, et Inglis-Balti seltsi wõlgade eest Wene-Balti seltsi warandused ei wasta ja need 90 miljonit, mis Inglis-Balti seltsile tahetakse anda, on riigi poolt täiesti kingitud nendele aktsionäridele, kes oma maja-pidamise oskasid niiwiisi sisse seada, et neilt midagi wõtta ei ole, ja kes nüüd selle asemel, et oma kohustusi Eesti riigi ja tema kodanikkude vastu täita, Londonist meie wabariigile tema wiidendaks aastapäewaks õnnesoowisid saadawad.

Rahaminister **G. Westel**: Mina saan aru, et härra Rei vastu waidleb, aga ma pean ütleva, et ta hiljaks jäi, sest see on juba komisjonis muudetud, nii et mitte Inglis-Balti aktsiaseltsile laenu ei anta, waid Wene-Balti seltsile. Kas nüüd Wene-Balti selts Inglis-Balti seltsi wõlgade eest peab wastutama wõi ei, see on juba juriidiline küsimus. On juristsid, kes ütlevad, et ta peab wastutama. Selle seaduse põhjal ei anta laenu mitte Inglis-Balti seltsile waid ainult Wene-Balti tehaste waranduste walitsemiseks ja kasutamiseks. Mis sellesse „wastuwaidlemata korras“ tagasinõudmisesse puutub, siis ei ole mina mitte jurist ja ei taha siin härra Rei'ga waielda. Siiski arwan mina, ja wististe on ka härra Rei sellega nõus,

et kui meil asi käes on ja teine protsessima peab, siis see meile ikka kasulikum on.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **H. Koch**: Komisjonis see küsimus arutamisel ei olnud, sellepärast ei saa mina selle ettepanekuga komisjoni nimel mitte ühineda.

Juhataja **K. Wirma**: On ettepanek tehtud paragrahw 3 neljandas reas wälja jätta sõnad „samas seaduses ette nähtud“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu wõetud. Kes on § 3 parandatud kujul wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 4. Selle laenu wõimaldamiseks awatakse riigikassa poolt eelkrediit 90 miljoni marga suuruses.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 5. See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud; sellega on seadus II lugemisel vastu wõetud.

7. Kalameeste Rahaasjanduse riiklise laenu komisjoni aruandja J. Zimmermann: Riigikogu on käesolewa aasta eelarwesse sisse wõtnud 5 miljonit marka kalameestele laenuandmiseks. Käesolewa seadusega antakse wõimalus laenu wälja anda. Laen on määratud kalameestele paatide kui ka wõrkude ostmiseks ja sellepärast on tema ka pikaajaline. Tema tähtaeg on arwatud walitsuse poolt kunni 10 aastani harilikku protsentidega. Teen ettepaneku seda seadust I-sel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I-sel lugemisel vastu wõetud.

8. Eesti sordi- Rahaasjanduse
paranduse komisjoni aru-
seltsi riiklise andja **J. Zimmer-**
laenu seadus **man:** Sordiparanduse
— I lugemisel. selts on Jõgewal riiklise
tähtsusega tööd teinud,
nimelt wiljasortide parandamise alal.
Praegu on seltsil katsejaama hoonete
ehitamine ja korraldamine käsil ja selts
soowib selleks riiklist toetust saada. Seda
küsimust on ka põllutöoministeeriumi
eelarwe alamkomisjon arutanud ja
leidnud toetuse tarwilikuks. Ka rahaas-
janduse komisjon arutas seda küsimust
ja otsustas laenuandmisega toetada, sest
wastasel korral tuleks riigil nii kui nii
seltsi lihtsalt abirahaga toetada. Selle-
pärast on otsustatud laenu anda ilma
protsentideta. Et aga see summa mitte
ei ole üles wõetud 1923 a. eelarwesse,
siis tuleb see summa määrata eelkredii-
dina selle tingimisega, et ta järgmisesse
lisaelarwesse saaks üles wõetud. Raha-
asjanduse komisjoni nimel teen ettepa-
neku seda eelnõu I lugemisel wastu
wõtta.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigi-
kogu liikmed! Siin on protsentideta laenu
saamise põhjendamiseks ette toodud, et
riik nii kui nii peaks sordiparanduse seltsi
aineliselt toetama; sellepärast annab riik
seltsile laenu ilma protsentideta. Ei ole
waielda, et sordiparanduse selts riiklikku
toetust peaks saama nii kaua, kui tema
mitte wahest oma sordiparandusest seem-
neid ei hakka nii paljundama, et ta neid
ise müügile wõiks saata ja sellest allikast
tulu hakkaks saama. Kuna nüüd paran-
datud seemnesortide paljundamine seem-
newiljaühisuse käes on, kes puhaskasu
nende müügist omale saab, ja sordiparan-
duse selts kvalifitseeritud seemneid kalli
raha eest ise peab kaswatama ja riiklist
abi nõuab, ilma, et oma seemnete kaswa-
tamist selleks ära kasutaks, et oma ma-
japidamist kindlustada, siis selle toetamise
wastu ei wõi praegusel ajal midagi olla.
Küsimus on, kas toetamine sarnasel teel,
ilma protsentideta laenu abil, otstarbeko-
hane on. Rahwaesitusel peaks olema
kontrollwõimalus, kuidas sordiparanduse
selts oma tegewust jätkab, kas tema oma
tööd majandusliselt otstarbekohaselt
teeb jne. Kui teie nüüd annate temale
laenu ilma protsentideta ja kindlustate
toetuse tulewikus selle läbi, siis annab
rahwaesitus õieti oma käest ära kontrolli-
õiguse ja selts wõib teha, mis tahab ja

oma asju ajada kuidas tahab; awalik
arwamine wõib seal puuduste peale tä-
helpanu juhtida, aga riik on oma raha
annud selle peale waatamata, kas seal
asjaajamine otstarbekohane, wõi ehk
wõiks seda paremini sisse seada. Kui
riik oma toetust nõnda annab, et seltsile
kas wõi iga aasta eelarwe korras mõni
summa määratakse, siis on riikline kont-
roll õige mõjuw selle poolest, et sordipa-
randuse selts iga aasta peab aru andma
ja näitama, et tema toetamist ära teenib.
Sellepärast oleks minu arust küll riikliste
summade tarwitamise ja kontrolli seis-
kohalt soowitaw, et mõõdukas protsent
nõutaks nende summade pealt, mis eel-
arwe korras ehk harukordsete toetuste
puhul riigi poolt wõidakse anda. Sordi-
paranduse seltsi õiglased nõuded saaksid
seega rahuldatud, kuid ühtlasi peaks järel-
walwe kindlustatud saama, sest ülewal-
wamine on meil õieti käest ära. Wälis-
pidi on see asi nii pikk kui lai, aga aas-
tate jooksul tuleb wist wahe õige tunta-
walt ilmsiks, kui ilma kontrollita lastakse
summasid tarwitada.

Th. Pool (töer.): Lugupeetud-Riigi-
kogu liikmed! Eelkõneleja awaldas siin
mõtteid, mis wähe selgitust tarwitawad.
See tuleb wist sellest, et härra Tõnisso-
ni'l ei ole mitte täpselt teada see, milleks
laen on kawatsetud. Sordiparanduse
selts tarwitab laenu hoonete ülesehitami-
seks ja parandamiseks. Sordiparanduse
selts on Jõgewal ehitanud maja, labora-
tooriumi, mis üle kolme miljoni marga
maksma läinud, peale selle weel terve
rida sisseseadeid, ametnikkudele maja-
sid jne. Suurem osa sissetulekutest on
saadud toetussummadest, kuid siiski on
wõlgasid ja on wekslid tehtud, mida ainult
toetussummadest ära tasuda oleks wäga
raske. Sellepärast otsustas selts omal
ajal pöörata walitsuse poole palwega, et
temale laenu wõimaldakse.

Wõimalus on laenu kahel wiisil wõi-
maldada. Olid läbirääkimised selle kohta,
et ehitused ja hooned ostetakse riigi
omanduseks, sest nemad asuwad nii kui
nii riigi maa peal. Kuid leiti, et see ots-
tarbekohane ei ole, sellepärast, et need
ehitused juba on ehitatud seltskonna toe-
tusel. Tagant järele on wäga raske neid
hinnata; tuleks tegemist teha riigikont-
rolliga, kes andmeid nõuaks, kuipalju
juurde on ehitatud, mida raske anda, sest
osa tööd on tehtud majanduslisel teel jne.
Teiseks, kui riik need hooned omandab,

tuleks remontide puhul iga kord pöörduda ehitus-peawalitsuse poole. See kõik tekitab raskusi. Sellepärast soovib selts, et walitsus seltsi laenuga toetaks.

Mis puutub riiklisse kontrollisse seltsi üle, siis on see alati wõimalik sel teel, et seltsile toetussummasid eelarwesse on üles wõetud ka jookswate wäljaminekute katteks ja siin on Riigikogul alati sõna ütelda. Neil põhjustel arwan mina, wõiks laenuandmist toetada.

J. Tõnisson (rhw.): Nagu öeldud, põhimõtteliselt mina selle laenu wastu mitte ei ole. Isegi see oleks üsna süm-paatlik, kui tõesti need protsendid ära jäetakse selleks, et sordiparanduse selts kergemini saaks oma wõlgu katta. Minu arwates aga ei peaks seltsile seda asja nii kergeks tegema. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t: W õ i w e e l k e r g e k s, s e e o n i s e g i r a s k e k ü l l). Jah, lugu on öieti nii, et Rootsimaal Swalöfi seemnekaswatuse selts saab samuti toetust, (W a h e l h ü ü e k e s k e l t: J a m e i l k a), aga kas teie teate ka, kui palju tema on sordiparandamiseks teinud tööd ja et tema rohkem lõikab, kui meie selts on teinud kolme aasta jooksul. Lugu on nüüd nii, et kolmeaastase praksise järele jätkatakse tööd ikka endist wiisi. Meil on kaks organisatsiooni, kellel ülesandeks on meie seemneparandamise alal kultuuritööd teha. Esimene on sordiparanduse selts, kes töötab õige süm-paatlikult ja heade tagajärgedega. Parandatud seemned annab ta edasi teisele organisatsioonile, kes neid seemneid paljundades müügile saadab, selle juures neid wõrdlemisi kalli hinna eest põllumeestele ja teistele tarwitajatele wälja annab. Organisatsioon on õigustatud kõrgemat hinda saama, sest seeme on rohkem wäärt, kvalifitseeritud ja parem, kui harilik wili. Selle teise organisatsiooni nimi on seemnewiljauhisus aktsiaselts. Seal on aktsionärid, kes selle kasu, mis kvalifitseeritud paljundatud seemnete müügist saadud, omale saawad. Nemad saawad kasu just sellest, et sordiparanduse selts seemnewiljauhisusele suurepäralise kultuurkapitaali muretseb. Nüüd oleks ometi loomulik, et sordiparanduse kultuuritöö ühendataks seemnepaljundamise tööga, mis aineliselt kasu tooks. Kui mõlemad funktsioonid ühise organisatsiooni käes oleksid, siis wõiksimme meie oletada, et edaspidi sordiparanduse töö mitte ainult edukas ei ole, waid et

sordiparanduse selts ka kvalifitseeritud seemet paljundab, wõib olla isegi ekspordi jaoks. Ühtlasi wõiksimme siis oodata, et seemne eest ei tarwitseks põllumeestelt nii kõrget hinda wõtta, nagu seda aktsiaselts teeb oma aktsionäride huwides. Kui nüüd sordiparanduse alla on üksikud mõisad, nagu Luunja mõis riigi poolt määratud, siis tähendab see seda, et rahwuslik warandus antakse era aktsionäride huwide teenistusse. Kui wõetakse teisi mõisaid selle jaoks appi ja kaswatakse rohkemal arwul seemnewilja, siis läheb seemnewili meie põllumehele ometi wõrdlemisi kalliks; igatahes kallimaks, kui sordiparanduse seltsi wili. Kui riik ühtlasi sellele seemneparanduse organisatsioonile omalt poolt toetust annaks, siis läheks jällegi see rahwuslik toetus meie põllutööle kasuks, parandatud seemnewili oleks kättesaadawam. Nüüd on sellel asjal wõrdlemisi wäike tähendus, sellepärast, et seemnewiljauhisus pole suutnud laiendada oma tegewust. Kujutame aga enesele ette, et meie sordiparanduse seltsile toetust anname, kas igaaastase riiklise toetuse ehk laenude näol ja sellega sordiparanduse tööd toetame, mis wäga tähtis meie põllumajanduses, siis anname hulk rahwa raha selle peale wälja ja ikkagi ei saa Eesti põllumajandus odawate ja kättesaadawate hindadega hädatarwilikku ja tähtsat seemnewilja nii palju kätte, kui tarwis. Praegu aitame meie selleks kaasa, et aktsionärid ärilisel alusel oma tegewust laiendaks. Mina ei ole mitte kade nende peale, kes seal teeniwad, waid waatan tulewiku poole ja näen ning wõin ette ütelda, et seemnewiljauhisuse kaudu wili wäga kalliks läheb. Põllumehed ei külwa siis nii suurel määral seda parandatud seemnewilja ja wiljad ei anna niipalju saaki ega nii puhast wilja, kui see wõimalik oleks. Kui see tulewikus nii suurel määral sünnib, et meie seemnewiljauhisus hakkab kõigis oma mõisades paljundustööd tegema kogu Eesti jaoks, siis waadake, missugune see pearaha on, mida Eesti põllumajandus aktsionäride kasuks peab maksma! See ei ole mitte nõnda wäikene asi, et seda tähele panemata jätta, sest pärast ei saa asja enam õigele teele juhtida. Meie põllumajanduse huwides peame selle asja peale alguses rohkem rõhku panema.

Rahwaesitusel olgu wõimalus siin juhtnööre anda ja sihti näidata selle läbi, et tema rahwa rahakoti suu kinni peab

ja abi annab nõnda, nagu see üldsuse ja meie rahwamajanduse huwides tarwilik on. Sellelt seisukohalt ongi mõeldaw, et meie oma riiklist abi nõnda korraldame, et rahwaesitus saaks mõju ja surwet awaldada tarwilikul korral, et asju aetakse nii, nagu see tõesti meie rahwamajanduse huwides kasulik on. Sellelt seisukohalt wälja minnes soowitan mina, et meie wäikseid asju, mis aga suureks saawad, suureks wõiwad saada ja peawadki saama, õieti korraldaksime. Sellepärast on sellel küsimusel oma põhimõtlik, kuid weel rohkem tegelik tähtsus ja seda tähtsust soowitaksin mina hinnata. Sellejuures ei taha ma aga mitte seda ütelda, et sordiparanduse seltsile ei peaks mitte igapidi wastu tuldama laenuandmise, kui ka wõimalikult kergete laenuandjate muretsemise teel.

Th. Pool (töer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arusaamatuste ärahoidmiseks pean weel kord sõna wõtma. Eelkõneleja poolt on wäga lähedasse ühendusesse asetatud sordiparanduse selts ühe teise puht ärilise ettewõtte ja nimelt seemnewiljäuhihusena. Neid asutusi on kaunis tihti ära segatud, ja nähtawasti on seda ka käesolewal juhtumisel tehtud. Nende wahel on aga suur wahe, olgugi et nemad ruumide poolest õige lähedas naabruses asuwad.

Wahe seisab selles, et sordiparanduse selts on puht teadusline selts. Tema ülesandeks on meil, kui ka mujal maailmas tarwitusel olewaid seemnesortisid wõrrelda meie oludes, selgeks teha kuiwõrd nad meile kõlbulikud on; edasi, uusi meile kohaseid sorte wälja arendada ja lõpuks terve rida weel teisi puht teaduslisi küsimusi lahendada. Tema ülesandeks on sarnaste küsimuste lahendamine, mis edaspidi wõiwad kasu saata meie üldpõllumajanduslikele kultuurile, mis aga praegu sordiparanduse seltsile midagi sisse ei too. Seemnewiljäuhihus on äri-line ettewõtte ja sordiparanduse seltsiga on temal ainult niipalju ühist, et tema seltsi kontrolli all töötab, ja neid wiljaisortisid paljundab ja turule laseb, mis sordiparanduse selts on heaks arwanud wälja anda. Niisamuti on nende kahe seltsi wahel sarnane leping, et seemnewiljäuhihus ära ostab need uued sordid, mis sordiparanduse jaam wälja töötab. Et meie sordiparanduse seltsil praegu otsekoheseid tagajärgi sortide näol oma tegewusest ei ole, on seletataw

tema lühikese kestwuse eaga, sest katsejaam on kõigest kaks aastat töötanud, ja loomulik on, et nii lühikese aja jooksul uusi sortisid wälja lasta ei saa. Loota on, et sordiparanduse selts tulewikus enam sisetulekuid saama hakkab. Senni ei ole seemnewiljäuhihus sordiparanduse seltsile weel ühtegi sorti saanud, on aga sellega peale waatamata nimetatud seltsile õige suuri summe toetusrahana andnud, ilma et garantiid oleks selleks, kas ta sealt üldse midagi saab. 1921 a. on seemnewiljäuhihus andnud sordiparanduse seltsile 1.200.000 marka, kuna riik selsamal aastal on andnud 600.000 marka jookswates arwetes. 1922 a. on jällegi seemnewiljäuhihus üksi andnud 711.000 marka, kuna riigi poolt saadud oli 607.000 marka. Sellest näeme, et need summad, mis eraorganisatsioonid sordiparanduse seltsi toetamiseks andnud, on palju suuremad, kui riikline toetus.

Arwesse wõttes, et nimetatud selts sarnane puht teadusline asutus on, kelle töö ainult põllumajanduslike kultuuri edendamise kasuks läheb, ei saa teda kuidagi ära segada ning ühesugusele astmele asetada seemnewiljäuhihusena. Selleks ei ole minu arwates ühtegi põhjust.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Zimmerman: Walitsuse poolt oli rahaasjanduse komisjonile esitatud seaduseelnõu, et see laenu pidid olema protsendiline, kuid härra Ehrlich'i poolt tehti ettepanek, et seda laenu anda ilma protsendita, ja nimelt sel põhjusel, et selts tähtsat kultuuritööd teeb, ja et temal esiotsa sisetulekuid ei ole. Rahaasjanduse komisjon leidis rahwaera-konna esitaja agronoom Ehrlich'i poolt tehtud ettepanekud põhjendatud olewat ja otsustas ette panna seda laenu anda protsendita.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Tsiwiil kohtupidamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldise komisjoni aruandmisjoni aruandja **J. Jaakson:** Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Palju on kaebtusi rahwa seas, et kohus ei ole rahwale küllalt kättesaa-

daw, küllalt ligidal. Need kaebtused on csalt kahtlemata põhjendatud. Mõnes asjas, peame tunnistama, on kohus praegusel ajal vähem kättesaadaw, kui ta oli Wene ajal ja see on nimelt päranduse asjades. Nagu meie teame, aeti Wene ajal pärandusasu wallakohtutes ja, nimelt, kõik talurahwa pärandusajad, mis kaugelt suurema hulga meie pärandusajadest wälja teewad; ainult linnades elawate ja mitte talurahwa seisusesse kuuluwatel isikutel maal tuli pärandusajada wastawas ringkonnakohtus, wõi rahukohtuniku juures päranduse wäärtuse järele. Wallakohtute ärakaotamisega läksid ka kõik talurahwa pärandusajad ringkonnakohtute asemel sisseseatud rahukogudesse. See igatahes tegi nende asjade ajamist neis maakohtades, kus rahukogud kaugel, õige raskeks. Iseäranis wäikeste pärandusajade ajamine on sellepärast praegusel ajal wäga tülikas ja raske neis maakondades, kus puuduwad rahukogud.

Asjad ise, sennikaua kui pärijad omawahel kokku lepiwad, ei ole keerulised. Sellepärast, kui warem nende ajamine wõimalik oli wallakohtutes, siis praegusel ajal peaksid nendega tingimata rahukohtunikud walmis saama. Selles mõttes tahab käesolew eelnõu parandust tuua meil praegumaks waks kohtupidamise korras, ta tahab wõimalusi anda pärijate kinnitamise asjus, kui ka testamentide kinnitamise asju ajada kohaliku rahukohtuniku juures, mis on palju kättesaadawam, kui rahukogu. See on peamotiiv käesolewa seaduse maksmapanemise juures. Peale selle nõuab eelnõu kuulutuste wäljapanemise juures, et kuulutused igal juhtumisel, kus pärandusajätjal maal oli elukoht ehk liikumata warandus, saaksid awaldatud ka kohalikkudes wallamajades. See on tarwiliseks arwatud sel põhjusel, et „Riigi Teatajat“, mis ametlik leht on, palju ei loeta, iseäranis maal, ja sellepärast „Riigi Teatajas“ kuulutamise läbi üksipäinis asjad rahwale teatawaks ei saa, mispärast tarwilik on ka kuulutamine wallamajades. Päranduse jagamise asjades on maks waks jäetud endine kord, mille järele suuremates asjades päranduse jagamine sünnib kollegiaalkohtutes, see on — rahukogudes. Ainult nõndapalju on seda korda muudetud, et suuremates asjades, mis rahukohtuniku kompetentsist üle käiwad, enne asja andmist rahukogu arutada, wõiwad pärijad omawahelise kokkuleppe põhjal pöörata rahukohtuniku poole, kes päranduse jagamise

kawa walmistab ja kui pärijad sellega nõus on, siis jääb see kawa maks waks ja sellega on asi lõpetatud. Ei ole aga pärijad sellega mitte nõus, siis läheb asjaarutamine harilikus korras rahukogu kätte. Panen üldise komisjoni nimel ette seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Tulumaksuseaduse § 41. tähendus 4. muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Kerem** (loeb): Tulumaksuseaduse § 41. tähendus 4. muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem** (loeb): Tulumaksuseaduse § 41. tähendus 4. („Riigi Teataja“ nr. 78 — 1922 a.) muudetakse järgmiselt:

Tähendus 4. Maksja wõib tema poolt põllumajapidamisest saadud tulu üles andmata jätta, seda sisseantawal teatelehel ära tähendades. Niisugusel korral arwatakse wälja maksja põllumajapidamisest saadud tulu keskmiste normide järele, millised iga aasta kindlaks määrab Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Kerem**: Käesolew seadus on juba üksikute redaktsiooni komisjoni liigete poolt läbi loetud, sellepärast teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Põllutöökoolide õpetajate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman** (loeb): Põllutöökoolide õpetajate palgaseaduse muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): I. Riigikogu poolt 16. detsembril 1921 a. („Riigi Teataja“ nr. 118 — 1921 a. sead. nr. 278) vastu võetud põllutöökoolide õpetajate palgaseadus muudetakse järgmiselt:

§ 2. Põllutöökoolide õpetajad saavad palka riigiteenijatega ühtlaselt järgmistest astmetest ja normide järele:

1. aste	18.000 marka
2. „	15.300 „
3. „	13.500 „
4. „	11.700 „
5. „	9.900 „
6. „	8.700 „
7. „	7.700 „
8. „	6.800 „
9. „	6.200 „
10. „	5.800 „
11. „	5.500 „

KOOLITÖÖ PRAKTIKA	Juhataja					
	I järk		II järk		III järk	
	Palga-aste	Palk kuus	Palga-aste	Palk kuus	Palga-aste	Palk kuus
Wähemalt 12. a. praktika. . .	2	15.300.—	4	11.700.—	6	8.700.—
Wähemalt 8. a. praktika. . .	3	13.500.—	5	9.900.—	7	7.700.—
Wähemalt 4. a. praktika. . .	4	11.700.—	6	8.700.—	8	6.800.—
Wähem, kui 4. a. praktika	5	9.900.—	7	7.700.—	9	6.200.—
	Opetaja					
Wähemalt 12. a. praktika. . .	4	11.700.—	6	8.700.—	8	6.800.—
Wähemalt 8. a. praktika. . .	5	9.900.—	7	7.700.—	9	6.200.—
Wähemalt 4. a. praktika. . .	6	8.700.—	8	6.800.—	10	5.800.—
Wähem, kui 4. a. praktika	7	7.700.—	9	6.200.—	11	5.500.—

§ 3 kaotab maksuse.

§ 4. § 2 ettenähtud normide järele maksetakse palka kohtades, mis elukalliduse poolest riigiteenijale palga maksmiseks liiki arvatud. Teistes kohtades on palkade protsendiline alanemine samasugune kui riigiteenijatelgi.

§ 10. Awalikkude põllutöökoolide õpetajate ja juhatajate palga, perekonna-abiraha ja tasu asetäitendite eest maksub terwelt riigivalitsus.

§ 11. Erakoolid võivad riigivalitsuselt põllutööministeeriumi ettepanekul abiraha saada õpetajatele ja juhatajatele palga ja perekonna-abiraha maksmiseks selles seaduses ettenähtud normide järele.

§ 14. Põllutöökoolide õpetajatele ja juhatajatele, kes palga terwelt riigi poolt saavad, maksetakse peale tarviliku palga riigi poolt 13. kuupalk ühesugustel alustel riigiametnikkudega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse I osa on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): II osa. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1923 a.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse II osa on nähtava enamusega vastu võetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtava enamusega vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise ja muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Strandman**: Seaduse pealkiri (loeb): Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse täiendamise ja muutmise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): Riigikogu poolt 19. detsembril 1922 a. vastu võetud riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

§ 1. III-st palgaastmest jäetakse välja riigi raudteedeülem ja samasse paragrahwi wõetakse juurde palgaaste „II-a riigi raudteedeülem palgaga 34.000 mk. kuus arwates 1. jaanuarist 1923 a.“

IV astet täiendatakse järgmiselt:

„põllumajanduse peawalitsuse juhataja“;

wõrdlewas tabelis muudetakse 16-h aste järgmiselt:

„palk 1. jaanuarist 1923 a. Mk. 500.— kunni 3.700.—“

§ 3 p. g muudetakse järgmiselt:

„Wastawate Wabariigi Walitsuse poolt väljaantawate erimääruste põhjal riigimaade ringkonnawalitsejatele, metskondade ametnikkudele ja teenijatele wõimalust mööda korter tarwiliste kõrwalhoonetega, küttepuud metsas kännu peal ja metsnikkudele ning metsawahtidele peale selle palgamaa kunni 15. tiinu suuruseni.“

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman**: Kuna see seadus lühike on, ja siin redaktsiooni waewalt parandada on, siis teen ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Wirma**: On ettepanek tehtud seda seadust wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

**13. Seadus wäike-
maapidajate ren-
dilepingute piken-
damise seaduse
muutmise kohta
— III lugemisel.**

Maakomis-
joni aruandja **A.
Rei**: Seaduse nime-
tus (loeb): Seadus
wäikemaapidajate
rendilepingute piken-
damise seaduse muut-
mise kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei** (loeb): Wäike-
maapidajate rendilepingute pikendamise
seaduse („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922 a.)
§ 1 muudetakse järgmiselt:

§ 1. Maa rendilepingud, mis on jõus olnud 1921/1922 põllumajandusaasta jook-
sul ja on pikendatud Riigikogu poolt
22. märtsil 1922 a. wastu wõetud seadu-
sega („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922 a.)
loetakse rentniku soowil uuendatuks kunni
1. maini 1924 a., kui väljarenditud maa-
tüki aia ja põllu all olew osa ei ulata üle
5. tiinu, kui need lepingud on tehtud maa-
tükkide kohta, mis väljaspool linna piire
ja kui rendileandjal on teine niisama suur
wõi suurem maatükk aia ja põllu all ole-
wat maad enese harida.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle-
tatakse.) Seaduse sisu on näht-
tawa enamusega wastu wõet-
tud. Panen seaduse lõpuhääletamisele.
(Hääletatakse.) Seadus on lõ-
puhääletamisel nähtawa ena-
musega wastu wõetud.

Aruandja **A. Rei**: Silmas pidades
ühelt poolt, et seadus lühikene ja teiselt
poolt, et ta sõnasõnalt kordab minewa-
aastast teksti, teen isikliselt ettepaneku
seda seadust wastu wõtta ilma redakt-
siooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Wirma**: On ettepa-
nek tehtud seda seadust wastu wõtta
ilma redaktsiooni komisjoni andmata.
(Hääletatakse.) Ettepanek on
nähtawa enamusega wastu
wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **A.
Kerem**.)

Juhataja **A. Kerem**: Riigikogu
läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

**14. Riigitrüki-
koja põhimää-
rused —
III lugemisel.**

Rahaasjanduse
komisjoni aru-
andja **K. Wirma**:
(loeb): Riigitrükikoja põ-
himäärused.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääle-
tatakse.) Pealkiri on nähtawa
enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):
§ 1. Riigitrükikoda täidab riigiasutuste
tarwidusi rahamärkide, wäärtpaberite,
wäärtmärkide ja trükitööde walmistamise
alal.

Märkus 1. Riigitrükikojal on väärt-paberite, nagu aktsiate, osatähtede, obligatsioonide jne. trükkimiseks ainuõigus. See ainuõigus hakkab maksma Wabariigi Walitsuse wastawa määrusega.

Märkus 2. Riigitrükikojal on õigus tellimisi wastu wõtta ka eraisikutelt, kui riigiasutuste tööde täidesaatmine selle all ei kannata.

Märkus 3. Wabariigi Walitsuse määrusega lõpetawad oma tegewuse riigiasutuste eritrükikojad.

Märkus 4. Wabariigi Walitsuse sellekohase otsusega wõib ajutiselt trükikoda wõi tema üksikud osad sõjaministeriumi käsutusse eraldada.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 2. Riigitrükikojal on õigus asutada töökodasid ning awada kontorid ja ladusid oma ülesannete täitmiseks.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 3. Riigitrükikoda on rahaliselt ja juriidiliselt iseseisew ettewõte ja tema asjaajamine, walitsemine ja kontroll ei käi riigi üldettewõtete kohta makswate seaduste alla. Riigitrükikoja tegewus, walitsemine ja kontroll sünnib käesolewate põhimääruste alusel.

Riigitrükikojal on oma pitsat, pealkirjaga: „Riigitrükikoda“.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 4. Riigitrükikoda on waba igasugustest äri-, tulu- ja kinniswara-maksudest; kogukondliste maksude alla käib riigitrükikoda üldistel alustel.

Tehnilise järewalwe ja töökaitse suhtes allub riigitrükikoda eraettewõtete kohta makswatele seadustele ja määrustele.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Riigitrükikoja kapitaalid. § 5. Riigitrükikoja

põhikapitaaliks määratakse 100.000.000 marka, mille hulka kuuluwad kõik eelarwe korras riigilt saadud summad ja endistelt Wene asutustelt päritud, kui ka teistelt asutustelt tasuta ülewõetud materjalid ja sisseseaded.

Põhikapitaal loetakse riigikassa profsentideta laenuks ja tuleb tagasi maksta ühesuurustes summades 50 aasta jooksul, alates 1925 aastast.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 6. Riigitrükikojal on õigus oma tegewuskapitaalide suurendamiseks laenusid teha ja obligatsioon wälja anda rahaministri poolt heakskiidetud tingimistel.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 7. Juhtuwate puudujääkide katmiseks asutatakse riigitrükikoja tagawarakapitaal, milleks riigitrükikoja igaaastasest puhaskasust vähemalt 10% arwatakse.

Tagawarakapitaali suurus määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt rahaministri ettepanekul. Tagawarakapitaal hoitakse riigi väärt-paberites wõi teistes väärtustes rahaministri sellekohaste juhtnõõride järele.

Tagawarakapitaali wõib tarwitada ainult Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal.

Riigitrükikoja jookswad summad hoitakse Eesti pangas.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Riigitrükikoja juhatus. § 8. Riigitrükikoda juhib ja walitseb juhataja, kelle Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul ametisse kinnitab ja ametist wabastab ning temale palga määrab.

Märkus: Juhataja äraolekul täidab tema kohuseid asetäitja, kelle Wabariigi Walitsus rahaministri ettepanekul juhataja abide wõi üksikute tööstusharude juhatajate hulgast määrab.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! III lugemisel ei ole mitte enam wõimalik seda paragrahwi muuta, aga ma loen oma kohuseks tähelpanu selle

peale juhtida, et riigitrükikoja juhatus sel kujul, nagu walitsus tema ette on pannud, kahtlemata õnnetu on. 100 miljonit kapitaaliga antakse juba nüüd, põhikirja järele on tema suurendamine ette nähtud ja tegelik elu toob kahtlemata laiendusi kaasa. Kogu aparaat on keeruline, suure majandusliku ulatusega. Ja kõik see terve suur asutus peab olema üheainsa isiku käsutada! Kui meie oleme kõnelenud, et riiklistele ettevõtetele tuleb niisugune organisatsioon anda, nagu on tööstusettevõtetele, siis oli ometi arwata, et sarnasel korral kõigesuuremad garantiid seesuguse tööstusettevõtte juhatus kindlustaks. Sarnane kord kindlustaks ka äri- alusel töötawa ettevõtte wiljakuse ja edukuse. Nüüd peab aga üksainus isik selle suure tööasutuse tehniliseks juhatajaks olema, nagu trükikoja juures seda nimetatakse, ja ühtlasi peab tema ka suure asutuse administraator olema. Ta peab kogu administratsiooni oma kätte wõtma, peab korraldama kõike seda suurt walitsemise ja juhtimise aparaati, peab kogu seda asutust juhtima. Et seda suudaks üks isik, kes mitte oma riisikol ei tööta, waid riigi kulul, seda tuldagu ja tõendatagu ja näidatagu, uskuda aga seda ei wõi muidu keegi! (A. Weiler (töer.): Sinna pannakse mõni optant!) Wõib olla, et see on ainukene trööst, aga et see trööst nüüd palju südant rahuldaks, ei ole wist küll loota.

Peale selle imestan ma, et sotsiaaldemokraadid siin mitte sõna ei ole wõtnud. Muidu on ometi lugu nõnda, et töölistel on seda suurem kindlustus, mida vähem nemad ära ripuwad ühe isiku meelewal- last ja wõimust. (M. Martna (sd.): Meie näeme seda põlewkiwitööstuses, kuidas lugu on! Seal on mitu tükkineid, kuid see ei aita midagi.) Wõib olla, erilised Eesti sotsiaaldemokraatide kogemused! Seal, põlewkiwitööstuses, istub ometi ka just sotsiaaldemokraat. Inimliku arusaamise ja hariliku inimese oletusel wõib aga ikkagi arwata, et kui kollegiaal- asutus peab tööliste saatuse üle otsus- tama, siis seal ei talitata mitte üksiku inimese meelewalla ja tujude järele. Nüüd on aga siin selle ühe isiku käes kogu otsustaw wõim. Ja kui temal seal abisid määratakse, siis on nad abilised, käsilased, kes peawad ta käsku täitma. Sellelt seisukohalt on see isegi tööliste julgeoleku ja kindlustuse huwides wähe arusaadaw, mispärast niisugune korraldus

riiklikule tööstusettevõttele antakse. Nii wõib karta, et sarnasel kujul riigitrüki- koja juhatus waewalt seda toob, mis ta peaks tooma. Aga ma juhin tähelpanu ainult selle peale, et tulewikus siis mitte ei öeldaks, et see siin oleks nagu kogema- mata wastu wõetud. Walitsusele antakse nüüd wõimalus katset teha, kuidas see asi läheb; wastutus jääb siis ka tema peale. Nii asutakse tööle, kuigi tagajär- jed mitte nii head pole, kui nad olla wõiksid.

A. Palwadre (sd.): Ma tahaksin ainult paar märkust teha härra Tõnis- son'i tähenduse kohta, et sotsiaaldemo- kraadid tööliste hurwides ei nõua suure- maarwulist juhatus. Alles täna oli Riigi- kogus arutusel ühe asutuse, nimelt Ing- lis-Balti a/s. saatus, kus juhatus õige suur oli ja nõukogu oli suur, kus juhatajatele ka head palgad olid määratud, aga ometi arenes nii, et 1000 töolist tööta jäid, et palka ei jõutud wälja maksta ja riik pidi appi tulema ja toetust andma. Kas on juhatus mitmeliikmeline wõi mitte, see ei tähenda tööliste olukorra kohta midagi. Et tööliste kasusid kaitsta, selleks on teistsuguseid abinõusid waja, on tarwis wälja anda wastawad seadused, millega tööliste seisukord oleks kindlustatud. (J. Tõnisson (rhw.): Seaduste and- mine ei aita midagi, seaduste käsitamine on tähtsam.) Seadust käsitama peab igaüks seaduse mõttega kooskõlas ja kui keegi seda ei tee, peab ta wastama kohtu ees, aga kas juhatuses on kaks wõi kolm isikut, see ei anna töölistele ei head ega halba. (J. Tõnis- son (rhw.) hüüab wahale.) Ma tähendan ainult, et härra Tõnisson'i seis- koha järele on tööliste seisukord seda parem, mida suurem on kusagil juhatus... (J. Tõnisson (rhw.): Seda ma pole ütelnud, see on Teie tarkus.) Ma teen ainult Teie tarkustest järeldusi. (J. Tõnisson (rhw.): Aga rumal- laid järeldusi.) Ega rumalatest ole- tustest kunagi tarku järeldusi teha ei saa.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Wirma: Rkl. Tõ- nisson ei teinud mingisugust paranduse ettepanekut, waid tahtis tähelpanu juh- tida selle peale, mida Riigikogu just nagu ära olewat unustanud. Kahjuks ei ole rkl. Tõnisson Riigikogu koosolekul ol- nud ja sellepärast ei tea, kuidas siin lugu

öieti on. Mina kui aruandja juhtisin juba I lugemisel Riigikogu tähelepanu selle peale, et siin ei ole mitte niisugune juhatus, nagu teistes põhimäärustes ette nähtud, vaid siin on hoopis teistsugune konstruktsioon. Ma tõin ka põhjused ette, miks niisugune kawatus on tehtud. Kui rkl. Tõnisson oleks koosolekul olnud, siis oleks ta seda kindlasti mäletanud. Riigikogu ei ole mitte kogemata niiwiisi talitanud, seda on mitu korda läbi kaalutud, komisjonis arutatud, enne kui käesolewas paragrahwis esitatud seisukohale asuti. Wõib olla, et härra Tõnisson'il mõne aja pärast wõimalus on ütelda, et waadake, siiski see üks oletus oli õigem kui teine, kuid see on katse ja tegelik elu näitab, kas ta õnnestab wõi mitte. Aga see wäide, et see on wäga suur asutus, et 100 miljonit on juba antud ja wõib olla, tuleb weel anda, see wäide ei ole mitte päris õige. 100 miljonit on trükikoja maja ehitamiseks läinud ja üle poole sellest kapitaalst on sisseseadete peale läinud, nii et kaugeltki see 100 miljonit ei ole operatsiooni kapitaaliks, kuna teistel asutustel ta palju suurem on... (J. Tõnisson (rhw.): Ta on siiski suur asutus.) Suur asutus on ta küll, aga ma ei taha mitte neid asju kordama hakata, mida I lugemisel sai ette toodud ja mida komisjoni liikmed komisjonis olles on arutanud. Minu arwates on Riigikogu siin täiesti teadlikult talitanud. Muidugi teada näitawad pärast tegelikud tagajärjed, kas see üks juhataja õnnelikumalt töötab, kui need kollegiaalsed juhatused, mis meil kahes asutuses mitte hästi ei funktsioneerid, praegu on seda igatahes raske ette kuulutada.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 9. Riigitrükikoja juhatus asukoht on Tallinnas.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 10. Juhataja ajab asju käesolewate määruste ja riigitrükikoja nõukogu poolt antud wolituste ja instruksioonide järele, mida rahaministri esitusel Wabariigi Walitsus kinnitab.

Juhataja on riigitrükikoja juriidiliseks esitajaks ja ajab selle asju ise ehk woli-

nikkude kaudu kohtutes ja kõigis riigiasutustes, kui ka eraisikute ja asutuste ees.

Juhataja on kohustatud peremeheliku hoolega riigitrükikoja asju ajama ja kaitsma tema warandusi ja huwisid.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 11. Juhataja ülesandeks on eriti:

1) kokku seada trükikoja üldine tegeuskawa ja igaaastane tulude ja kulude eelarwe ning aastaaruanne;

2) eelarwe piirides ametisse kutsuda ja palgata tarwilikka tehnilisi jõudusid, ametnikka ja töölisi, neile palka määrata nõukogu poolt kinnitatud juhtnõõride järele ja neid ametist wabastada;

3) üksikute tööstusharude ja ettevõtete juhatajatele instruksioonide ja wolituste andmine ja nende tegewuse juhtimine ja järelwalwamine;

4) lepingute tegemine ja kohustuste wäljaandmine riigitrükikoja nimel.

Märkus 1. Rahalised kohustused ja lepingud peawad peale juhataja ja ühe abi wõi wastawa tööstusharu juhataja ka pearaamatupidaja allkirja kandma.

Märkus 2. Liht kirjawahetus kannab peale juhataja weel sekretääri wõi wastawa tööstusharu juhataja allkirja.

Märkus 3. Riigitrükikoja juhataja abid, pearaamatupidaja ja üksikute tööstusharude juhatajad kinnitatakse ametisse ja lastakse lahti juhataja ettepanekul riigitrükikoja nõukogu poolt.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 12. Juhataja, niisama ka teised riigitrükikoja ametnikud loetakse riigiteenistuses olewateks ja neil on kõik õigused ja kohustused, mis teistelgi riigiametnikkudel.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 13. Nõukogu wõib juhatajat, kes tema peale pandud kohustusi korralikult ei täida, rahaministri kaudu Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Korratu asjaajamise korral on ka rahaministril õigus juhatajat Wabariigi Walitsusele tagandamiseks ette panna.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja nõukogu. § 14. Riigitrükikoja üldise tegewuskawa arutamiseks ja juhataja tegewuse järele walwamiseks on riigitrükikoja nõukogu.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 15. Nõukogus on 5 liiget, kes rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt kolmeks aastaks ametisse kinnitatakse. Nõukogu liikmed waliwad eneste keskelt igaks aastaks esimehe ja selle asetäitja.

Iga aasta lahkub nõukogust 2 liiget, alguses loosi läbi, pärast ametwanaduse järele. Lahkunud liikmeid wõib ette panna uuesti ametisse kinnitamiseks.

Kui keegi nõukogu liigetest oma ametikohustuste täitmisel riigitrükikojas saadud teateid kurjasti tarwitab, awaliku usalduse kaotab wõi 3 järgnewast koosolekust ilma mõjuwa põhjusega osa ei wõta, siis on nõukogul rahaministri kaudu wõi ministril oma algatusel õigus teda ametist tagandamiseks Wabariigi Walitsusele ette panna.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 16. Nõukogu koosolekud peetakse tarwiduse järele, kuid mitte vähem kui üks kord kuus.

Päewakord ja koosoleku kutsed saadetakse nõukogu liigetele esimehe poolt kätte vähemalt 3 päewa enne koosolekut. Samal ajal tuleb nõukogu koosolekust ka rahaministrile ja riigikontrolöörile teatada.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 17. Nõukogu koosolekud on otsuswõimulised, kui peale esimehe wõi tema asetäitja weel 2 liiget koosolekust osa wõtawad.

Otsustatakse liht häälteenamusega.

Nõukogu koosolekutel on riigitrükikoja juhatajal wõi tema asetäitjal sõnaõigus.

Nõukogu asjaajamist toimetab riigitrükikoja kantselei.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 18. Nõukogu wõib oma liigete hulgast määrata erikomisjoni, kes riigitrükikoja üldist tegewust ja arwepidamist ning asjaajamist kontroleerib ja oma arwamised ning märkused leitud puuduste kohta nõukogule esitab.

Nõukogul on õigus tähendatud komisjoni koosolekule asjatundjaid kutsuda.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **T. Kalbus.**)

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 19. Nõukogu liikmeid ei loeta riigiametnikkudeks.

Nõukogu liigete tasu, sõidu- ning päewarahad maksetakse riigitrükikoja summadest Wabariigi Walitsuse poolt määratud suuruses.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 20. Nõukogu läbiwaatamise ja heakskiitmise alla kuulub eriti: a) igaaastane tööstuse tegewuskawa ja kulude ja tulude eelarwe; b) tööstuse laiendamine ja sisseadete muretsemine; c) liikumata waranduste omandamise, wõõrandamise ja pantimise ning ehitustööde küsimused; d) laenu tegemine ja wõlakohustuste wäljaandmise küsimused, kui summa üle 500.000 marga ulatab; e) lepingute kinnitamise küsimused, kui üksuse summa üle 1.000.000 marga ulatab; f) igaaastane tegewuse, tulude ja kulude aruanne; g) juhatajale instruksioonide andmine.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 21. Nõukogu koosolekute üle peetakse protokoll, mis kõigi osawõtjate poolt alla kirjutatakse. Ei ole mõni nõukogu liige wõi

trükikoja juhataja tehtud otsusega rahul, siis on temal õigus nõuda oma eriarwamise protokolleerimist.

Nõukogu protokollid saadetakse 2 päewa jooksul rahaministrile läbiwaatamiseks. Ei tule rahaministrilt 4 päewa jooksul protesti nõukogu otsuste vastu, siis astuwad need jõusse; protesteeritud küsimused tulewad nõukogus uuesti arutusele. Ei ole rahaminister ka nõukogu teistkordse otsusega rahul, siis annab tema asja Wabariigi Walitsusele lõpulikult otsustamiseks.

Igaastase riigitrükikoja tegewuskawa ja tulude ja kulude eelarwe, mis nõukogu poolt läbi waadatud, esitab rahaminister Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Aruandmine, järelwalwe ja puhaskasu jaotus.

§ 22. Iga aasta kohta seab riigitrükikoja juhataja täieliku tegewusaruande kokku tööstuslise arwepidamise nõuete kohaselt ja esitab selle riigitrükikoja nõukogule läbiwaatamiseks.

Nõukogu saadab aruande hiljemalt 1. aprilliks ühes oma otsusega rahaministrile, kes selle oma heaksarwamisega Wabariigi Walitsusele kinnitamiseks ette paneb. Samaks tähtajaks esitatakse aastaaruande ühes täiendawate dokumentidega riigikontrolloörile, kes oma otsuse aruande kohta hiljemalt kahe kuu jooksul Wabariigi Walitsusele teada annab.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 23. Riigitrükikoja aruandeaasta algab 1. jaanuariga ja lõpeb 31. detsembriga.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 24. Aruandes kindlakstehtud puhaskasust arwatakse § 5 ettenähtud osa riigitrükikojale antud kapitaalide tagasimaksmiseks.

Ülejäänud osa puhaskasust jaotatakse rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

a) vähemalt 10% tagawarakapitaaliks;

b) 10% ettewõtete laiendamise kapitaliks;

c) kunni 8% riigitrükikoja juhatusse ja nõukogu liigetele ja juhtiwatele eriteadlastele eritasuks ja muudeks otstarbeteks;

d) kunni 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja olukorra parandamiseks;

e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 25. Riigitrükikoja igaaastased aruanded kuulatakse „Riigi Teatajas“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 26. Rahaministril ja riigikontrolloöril on õigus riigitrükikoja nõukogu koosolekutele isiklikult ehk oma esitaja kaudu osa wõtta. Samuti on nendel õigus määrata asjatundjaid ja rewidentide riigitrükikoja üksikute tegewusharude kui ka kogu asjaajamise faktiliseks rewideerimiseks ja kontroleerimiseks.

Asjatundjate ja rewidentide arwamised ja otsused antakse riigitrükikoja juhatajale ja nõukogule teada ja esitatakse ühes juhataja ja nõukogu seletustega rahaministri kaudu Wabariigi Walitsusele teadmiseks ja otsustamiseks.

Märkus. Riigitrükikoja tegewus ei käi riigikontrolli eelkontrolli alla.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 26 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Riigitrükikoja likwideerimine. § 27. Riigitrükikoja tegewus lõpetatakse seadusandlisel teel, kusjuures selle likwideerimise kord kindlaks määratakse.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 27 on nähtawa enamussega vastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamussega on see seadus vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Tartu linna Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Tartu linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — II lugemisel. piirkonna laiendamise seadus.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on selle seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 1. Tartu maakonna piirkonnast eraldatakse wälja ja wiiakse 1. aprillil 1923 a. üle Tartu linna korralduspiirkonda wannutatud maamõõtjate L. Jakobsenn'i ja A. Toom'i ning inseneer Bogdanow'i poolt 1921 aastal walmistatud ja teedeministreeiumi ehituspeawalitsuse poolt heakskiidetud Tartu linna ja ümbruse kaarti järele allpoolnimetatud linnaümbruse maaalad järgmises suuruses:

Ropka wallast:

Ropka mõisa maast	238,50	tiinu,
Maarja mõisa maast	74,62	„
Piiskopi mõisa maast	109,64	„
Muuli talumaad	41,50	„
	<u>464,26</u>	tiinu

Tähtwere wallast:

Tähtwere mõisa maast	166,15	tiinu
Tamme mõisa maast	132,13	„
	<u>298,28</u>	tiinu

Raadi wallast:

Raadi mõisa maast	206,56	tiinu
Jaama mõisa maast	167,27	„
	<u>373,83</u>	tiinu

Tartu—Tallinna raudtee all	33,25	tiinu
Uue-Tartu sadama raudtee all (walmisehitatud jagu)	8,34	„
	<u>41,59</u>	tiinu

Kokku 1177,96 tiinu

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see paragrahw wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 2. Nimetatud maa-alad wabastatakse § 1-ses tähendatud ajast alates kõikidest maksudest ja kohustustest maakonna ja waldade heaks ja nende peale laiendatakse linna kohta käiwad maksude seadused ja määrused.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 3. Linna piirkonda ülewiidawate maaalade kohta loetakse makswaks senni jõus olewad tsiwiilõiguse määrused.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

See seadus on teisel lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Seadus Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **O. Strandman** (loeb): Seadus Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 1. Eesti ja Leedu waheline kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise leping, mille algkiri mõlema riigi wolinikkude poolt Riias 12. juulil ükstuhat üheksasada kakskümmendüks alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse alljärgnewalt ühes selle seadusega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Seadus Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta — II lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **O. Strandman** (loeb): Seadus Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise kinnitamise kohta.

abiandmise lepingu kinnitamise kohta.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 1. Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise leping, mille algkiri mõlema riigi wolnikkude poolt Riias 12. juulil ükstuhat üheksasada kakskümmendüks alla kirjutatud, tunnustatakse kinnitatuks (ratifitseerituks).

Leping awaldatakse alljärgnewalt ühes selle seadusega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Seega on see seadus II lugemisel wastuwõetud.

Kuulutan $\frac{1}{4}$ tunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.05 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem.**

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold.**

Juhataja **A. Kerem:** Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

18. Trükiseadus — Üldise komisjoni aruandja **J. Jackson:** Walitsuse esitaja ettepanekul otsustati selle seaduse § 15 komisjoni tagasi anda; kahjuks ei ole üldine komisjon senni suutnud seisukohta wõtta nimetatud paragrahwi kohta, nõnda, et see paragrahw peab esialgu lahtiseks jääma. Seaduse arutamine jäi minewal istumisel pooleli § 17 juures. See paragrahw sai juba ette loetud ja oli selle kohta pikemaid waidlusi, kuna waidluse keskel sai Riigikogu istumine lõpetatud. Need waidlused selle paragrahwi vastu tõsteti peasjalikult sellest seisukohast, et politseile ei wõi mitte anda niisugust wastutusrikast õigust, et tema wõiks trükitooteid aresti alla panna ja neid ära korjata, mis juures

24 tunni jooksul tema materjaali kohtu kätte andma peaks. Komisjoni enamus arwas siiski, et wõimalik ja tarwilik on seda paragrahwi sisse wõtta. Enamus oli arwamisel, et kui tarwilik on ülepea riiklises elus kõige kuritegewuse vastu wõitlemises politseile ajutiselt teatawad õigused anda, siis ka trükitoodete asjus politseile samasugused õigused peawad antud saama. Politsei ei ole asjatundja ja spetsialist ka teistes kuriteoasjades, mis sagedasti wäga keerulised on ja raske otsustada, keda wastutusele wõtta, kuid selle peale waatamata on politseil õigus ja kohus asjade jälgimist alustada ja kahtlased isikud koguni wahi alla wõtta. Kus juures ta niisama peab materjaali edasi andma kohtuwõimudele, kelledest siis ära ripub, kas isikupuutumatus tuleb uuesti jalule seada, wõi peab see isik edasi wahi alla jääma. Kui juba isikupuutumatus asjus politseile niisugused õigused antud on, siis wõib see igatahes ka teistes wähem tähtsates asjades sündida, kus politsei kriminaalseaduse rikkumist leiab. Komisjoni enamuse arwamine on, et politsei sarnasel juhtumisel, kus selge on, et kuritegu toime pandud trükitoõ abil, mitte ei tohi jääda lihtsalt pealtwaatajaks, kui kuritegewus toime pannakse, waid peab wahele astuma ja kuriteo toimepanemisele lõpu tegema. Et politseile see õigus ära keelatakse sellega ei olnud komisjoni enamus mitte nõus; seda ei saadud mitte õigeaks tunnistada, ja sellepärast wõetigi see paragrahw ettepanud kujul seadusesse vastu. Arwati, et siin iseäralist kodanikkude trükisõna wabaduse rikkumist karta ei ole, sest garantiiks on see, et politsei 24. tunni jooksul on kohustatud oma sellekohase toimetuse kohtuwõimudele esitama, kuna aga kohtuwõimud juba kahe päewa jooksul kohustatud on asja läbi waatama. Sellepärast jään komisjoni nimel ikkagi selle juurde, et see paragrahw ettepanud kujul tuleks vastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem:** Esitatud on üks parandus ja nimelt rkl. Johanson'i poolt: „Teen ettepaneku § 17 wälja jätta teine lause ühes 1. ja 2. punktiga, alates sõnadega: „Kunni kohtuotsuseni“ jne.

(Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Panen § 17 komisjoni poolt ettepanud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 18. Politseiwõimude poolt trükitoodete aresti alla panemise ehk trükitoodete ära- korjamise juhtumisel tuleb süüdistusma- terjaal wastawale kohtule 24. tunni jook- sul asja otsustamiseks edasi saata.

Kohus otsustab kahe päewa jooksul peale süüdistusmaterjaali kättesaamist korraldawal istungil, kas arest wõi trüki- toodete ära- korjamine peab maksma jääma kunni asja sisulise otsustamiseni kohtu poolt.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääle- tatakse.) § 18 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): IV. Trükitoodetest. § 19. Trükikodade, litograafiate, metallograafiate ja teiste niisuguste tööstusettevõtete kohta, kus mehaaniliste wõi keemialiste abinõudega waimutooteid paljundatakse, on peale tööstusettevõtete kohta käiwate üldiste seaduste makswad selles seaduses ette- nähtud määrused.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääle- tatakse.) § 19 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 20. Kes soovib § 19 tähendatud ette- wõtet awada, peab selle üle kohalikule politseiülemale kirjaliku teadaande saatma, milles peab tähendatud olema:

- 1) ettevõtte omaniku täielik nimi;
- 2) ettevõtte wastutawa juhataja täie- lik nimi;
- 3) ettevõtte asukoht;
- 4) mis jõuga ettevõtte töötab (ini- mese-, elektri-, gaasi- jne.);
- 5) trükimasinate arv;
- 6) ladumise wiis (käsitsi, masinaga).

Teadaande wastuwõtmise üle antakse kwiitung.

Märkus: Samas korras tuleb tea- tada muudatustest tähendatud ettevõtetes.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigi- kogu liikmed! Selles paragrahwis on öel- dud, et ettevõtte awamiseks on tarwis politseile teadaanne esitada. Kuid kui kaua seda enne äri awamist tegema peab, seda ei ole tähendatud. Ei ole üteldud, mis politseiülem nende teadaannetega teeb. Praegu on trükikodade ja litograafiate ning teiste sarnaste asutuste awamise kohta maksew kord, et nemad peawad enestele sellekohase äritunnistuse wõtma.

Palju otstarbekohasem oleks siis, kui poli- tsei tahab neid asutusi ka registreerida, et tema wõtaks nende kohta teateid sealt asutusest, kus need ettevõttes oma äri- tunnistused juba on wälja wõtnud. Peab selle wastu waidlema, et ühte osa ärisid paigutatakse politsei iseäralise järewalwe alla. Kui seda tehakse, siis nähtawasti seda sellepärast, et neid asutusi politseist ärarippuwaks teha. Sellepärast teen mina ettepaneku, et see paragrahw kui üle- arune, wälja jäetaks. Äriawamisest wõib politsei teada saada asutusest, kust äri- awamise lubad wälja antakse.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Jaakson**: Mina leian, et see teadete andmine politseile mingisugust raskust kodanikkudele ei wal- mista ja toetan § 20 komisjoni poolt ettepanud kujul.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääle- tatakse.) § 20 on nähtawa ena- musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 21. Igas § 19 tähendatud ettevõttes peab käesolewa seaduse lisas ettenähtud vormi järele walmistatud ja kohaliku politseiülema poolt lehtede kaupa kinnita- tud nõorraamatut peetama, kuhu kõik ettevõttes tehtawad trükitööd sisse kanda tulewad, wälja arwatud § 8 ettenähtud trükitooted.

Lisa trükiseaduse § 21 juurde.

Järjekorra nr.	Tellimise sisseandmise kuupäew.	Kirjastaja ehk tellija nimi ja aadress.	Trükitoote ni- metus.	Autori ja tõl- kija nimi.	Eksemplaari- de arv.	Trükitoote trü- kikojast wälja- andmise kuu- päew.	Trükitoote wastuwõtta alkiri.	Trükiseaduse § 5 põhjal an- tud kwit. nr.	Trükitoja märkused.

A. Weiler (töer.): Seaduses on ette nähtud nõorraamatud, kuhu trükikoja poolt tehtud tööd teatud järjekorras sisse kantakse. Mida sellega õieti tahetakse kätte saada? See on raske ülesanne trü- kikojale. Wiimase kohuseks jääb wälja uurida autori ja tõlkija nimed. Kuid autor ehk tõlkija wõib ju ka warjunime all kir- jutada ja teine autor ei annagi oma nime wälja, waid tarwitab ainult nimetähti.

Edasi leiame siit teisest lahtrist nõudmise trükitoodete wastuwõtja allkirja kohta — tähendab, et tellija, selleks, et trükitooteid kätte saada, peab ilmuma isiklikult trükikotta, et seal alla kirjutada. Seda on wõimatu tellijalt nõuda ja sellepärast teen ettepaneku need kaks lahtrit, see on „autori ja tõlkija nimi“ ja „trükitoote wastuwõtja allkiri“ wälja jätta.

Aruandja J. Jaakson: Härra Weiler'i poolt on ettepanek tehtud lahtrid „autori ja tõlkija nimi“ ja „trükitoodete wastuwõtja allkiri“ wälja jätta. Komisjonis arwati, et autori ja tõlkija nimi tuleb ära märkida siis, kui see nimi trükitootes olemas on. Samal arwamisel oli komisjon ka teise lahtri kohta: kui trükitoode trükikojas isiklikult wastu wõetakse ja wälja antakse, siis tuleb ka allkirja nõuda; kui aga trükitoote wastuwõtja ei ole isiklikult ilmunud, siis ka allkirja ei nõuta. Neil põhjustel ei wõi tehtud ettepanekutega ühineda, waid jääb Riigikogu otsustada, kas neid lahtrid sisse wõtta wõi mitte.

Juhataja A. Kerem: Esitatud on parandus rkl. Weiler'i poolt: „§ 21 lisas ettenähtud sundusliku nõorraamatu kawast wälja jätta lahter „trükitoote wastuwõtja allkiri“ ja teine parandus „§ 21 lisas ettenähtud sundusliku nõorraamatu kawast wälja jätta lahter „autori ja tõlkija nimi“. Panen I paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) See parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen teise paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen § 21 ühes lisaga parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 22. § 19 tähendatud ettevõtted on kohustatud kõigest trükitoodest, mis nad trükkinud, 24 tunni jooksul peale trükitoote trükikojast wäljalaskmist kohalikule politseiülemale hinnata saatma kaheksa eksemplaari, mis on määratud: 1 eks. kohalikule prokuröörile, 1 eks. siseministeeriumile, 2 eks. Tartu ülikoolile, 2 eks. Eesti rahwamuuseumile, 2 eks. riigiraamatukogule.

Nimetatud eksemplaarid peawad korralikud ja rikkumatud olema. Wälja arwatud ajalehed ja kuukirjad ning tööd, mis rotatsioonil walmistatakse, samuti tööd,

mille suurus alla ühe trükipoogna, — peawad nimetatud eksemplaarid nartsudest walmistatud paberile trükitud olema.

A. Weiler (töer.): Ma teen ettepaneku käesolewas paragrahwis wiimane lõige wälja jätta, alates sõnadest „wälja arwatud ajalehed ja kuukirjad, ning tööd...“ kunni lõpuni.

Juba I lugemisel juhtisin ma tähelpanu selle peale, et meie oludes tõenduseksemplaaridena 8 eksemplaari walmistamine kaltsudest oleks absoluutselt wõimatu. Puhtnartsudest paberit tehtakse ainult spetsiaal ülesannetega, näituseks post- ja ilupaber. Tuntud „Holzfreies Papier“ on niisugune, milles üle 40% tselluloosi. Ainukene paberiwabrik on Räpinas, kus kaltsudest paberit tehakse, isegi meie paberirahad näitawad, et see sõna tõsisel mõttes nii on. Selles Räpina paberis on nartsusid kõigest 70% ja kui ma ei eksi, on wabrikuihatus kaubandus-tööstusministeeriumile teatanud, et ta sunnitud on wäljaweotolli hinna tõstmise tõttu nartsudest paberi walmistamise seisma panema. Teiseks teame, et nimetatud paberiwabriku masinad ei saa niisugust paberit walmistada, mida nimetatakse dovelt wormaat, mille peale „Kaswatust“ ja „Ühistegewuslehte“ ära tõmmata saab. Nii seatakse tehniliselt sarnased raskused trükikodadele ette, mida Öhtu-Euroopas kusagil ei tunta. Puustwabaks paberiks kutsutakse mujal ilmas niisugust, kus 40% tselluloosi, kuna puhtnartsudest paber ainult blankettide, kutsekaartide jne. trükimiseks läheb. Kõigest selgub, et selles paragrahwis esimene lause peaks alles jääma ja muu osa wälja langema.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: See ettepanek midagi põhimõttelist ei sisalda, kuid komisjoni nimel ei saa ma sellega siiski ühineda, kuigi komisjon leidis, et nõudmise täitmine suuri raskusi ei walmista, kuid wastuwäiteks toodi ette, et tselluloosiga tehtud paber kiiremine kõduneb. (A. Weiler (töer.): Ministeerium peaks isesele oma peale wõtm a.) Riigiraamatukogus samuti ka ülikoolis oleks soowitaw, et eksemplaarid, mis muretsetud, jäädawad on.

Juhataja A. Kerem: Rkl. Weiler'i poolt on järgmine parandus esitatud: „§ 22 lõpp wälja jätta alates sõnadest „Wälja

arwatud ajalehed ja kuukirjad ning tööd...“ kuni lõpuni.“ (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen § 22 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 23. Walwe trükiseaduste määruste täitmise üle pannakse siseministeeriumi peale.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 24. Käesolewa seaduse jõusseastumisega kaotawad maksuse: 1) Tsensuuri ja trükiseadus — Wene seaduste kogu XIV k.; 2) salakuulamise teel riigi äraandmise kohta käiwate seaduste muutmise seadus 5. juulist 1912 a. peatükk II punkt 1 (Sobr. usak. i raspor. praw. st. 1450);

3) tolliseaduse § 749 (W. S. K. VI k.);

4) Wene ajutise walitsuse määrused;

a) trükiasjade kohta 27. apr. 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. praw. st. 597);

b) trükiasjade asutuste kohta 27. apr. 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. praw. st. 598);

c) keelu kohta ilma sõjawäelise tsensuuri läbiwaatamiseta sõjategewuse üle teateid awaldada (14. juulist 1917 a. Sobr. usak. i raspor. praw. st. 1129);

Siin on trükiwiga sisse juhtunud ja nimelt peaks olema klamber peale „14. juulist 1917 a.“

d) 27. apr. 1917 a. trükiasjade kohta käiwate määruste muutmise üle (12. juulist 1917 a. Sobr. usak. i raspor. praw. st. 1148).

Ka siin on trükiwiga sisse juhtunud ja klamber peaks olema jällegi peale „12. juulist 1917 a.“

5) Trükiasjade ajutised määrused 18. nov. 1918 a. („Riigi Teataja“ nr. 1 — 1918 a.);

6) Wabariigi Walitsuse poolt 8. juulil 1919 a. wastuwõetud määrus trükiasjade seaduse § 9 muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 46 — 1919 a.).

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson**: Panen ette juurde wõtta § 25. „See seadus hakkab maksma 1. aprillil 1923 a.“ Seda ettepanekut wõin ma ka komisjoni nimel teha. Selle paragrahwi juurdewõtmine on sellepärast tarwilik, et käesolew seadus wõib maksma hakata koos teise seadusega ja nimelt karistuse määrustega. Et teises seaduses on seesugune tähtaeg ette nähtud, siis peab seda ka sellesse seadusesse wõtma, sest wastasel korral muudaksime selle seadusega endised karistuse määrused ära, kuna aga uued veel maksma ei ole hakanud. Selles mõttes on nimetatud paragrahwi juurdewõtmine tarwilik.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 25 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

19. Awalikkude Üldise komisjoni aruandja J. Jaakson (loeb): **II lugemisel.** Awalikkude ettekannete seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): I. § 1. Näitemängude, ooperite, kontsertide, kino, tsirkuse ja teiste sarnaste ettekannete üle, kuhu igäiks ilma isiklise kutseta wõib ilmuda wõi kuhu pääsemise eest tasu wõetakse, peab linnades vähemalt 12 tundi enne ettekannete algust kohalikule politseiülemale, maal ja alewites vähemalt 24 tundi enne ettekannete algust kohalikule politsei jaoskonnaülemale wõi maakonna politseiülemale, selle järele, kumb neist lähemal asub, kirjalikult teatama, mille üle teatajale kwiitung wälja antakse. Teadaandeid wõib teha ka terve rea ettekannete wõi terve hooaja kohta.

Märkus. Siseministril on õigus üksikuid teatrid, kinosid, tsirkusi ja teisi sarnaseid ettewõtteid teadaandmise kohustusest nende poolt korraldatawate ettekannete kohta wabastada.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 2. Teadaandes peab sisalduma:

1) ettekannete korraldaja nimi, perekonnanimi ja elukoht, ehk kui ettekannete

korraldajaks on juriidiline isik, siis samad teated tema wastutawa esitaja kohta;

2) kogu ettekannete üldine aine; näitemängu, ooperi, kino ja kõne ettekannetel nende nimetus ja autorid, kui neid teada on.

Märkus. Kui awalikud lõbustused ilma ettekanneteta korraldatakse tuleb teatada p. p. 1 ja 3 nõuetawad andmed.

3) Ettekannete aeg ja koht.

Teadaanded käiwad tempelmaksu alla.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 3. Awalikka ettekandeid, mille sissetulek mõne asutuse, organisatsiooni wõi isiku kasuks määratud, wõib korraldada ainult tähendatud asutuse, organisatsiooni wõi isiku wõi tema eestkostja nõusolekul.

Tähendatud asutusel, organisatsioonil wõi isikul kui ka nolitseiesitajal on õigus selles paragrahwis ettenähtud awalikkude ettekannete kaudu saawutatawaid sissetulekuid ja kulusid rewideerida.

Märkus. Kui nimetatud nõusoleku muretsemine mõnesuguste takistustega seotud, wõib kohalik politseiülem ettekannete korraldajaid sellest kohustusest wabastada.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 4. Restoraanides, kabareedes, kohwikutes ja teistes sarnastes ettewõtetes, kus sööke ja jooke koha peal tarwitamiseks müüakse, wõib awalikka ettekandeid ainult kohaliku omawalitsuse nõusolekul ja siseministeeriumi loal korraldada.

Siseministril on õigus selles paragrahwis ettenähtud ettekannete suhtes lähemaid määrusi wälja anda.

Märkus. See kord ei ole maksew selles paragrahwis ettenähtud ettewõtete ruumides kõrwaliste isikute poolt juhuslitselt toimepandawate pidude kohta, kus ka awalikka ettekandeid korraldatakse. Nende ettekannete kohta on maksew § 1. ettenähtud kord.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 5. Awalikkudel platsidel, teedel ja tänaval wõib awalikka ettekandeid korraldada ainult kohaliku politseiülemal loal.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 6. Awalikkude ettekannete korraldaja peale pannakse: 1) walwe korra järele ettekannete algusest kunni nende lõpuni ning selle üle, et ettekanded wastaks teadaandele; 2) määruste täitmine alaealiste awalikkudele ettekannetele pääsu kui ka nende ülesastumise suhtes; 3) § 4. ettenähtud siseministri määruste täitmine.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 7. Walwe awalikkude ettekannete üle pannakse politseiülemate ehk nende asemikkude peale, kellel selleks otstarbeks õigus on saada tasuta kaks kohta, millest üks peab olema mitte kaugemal kolmandat rida parterrist, wälja arwatud kinottekanded, kus nimetatud kohad esimeste kohtade hulgas peawad olema kallimatest arwates.

Peale selle on kohalikul kooliwalitsusel õigus nõuda tasuta samaks otstarbeks ühe koha kallimate hulgast.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 8. Politseiesitaja wõib awalikku ettekannet lõpetada:

1) kui seda palub ettekannete korraldaja;

2) kui ettekanded otsekohe kõlbluswastased wõi kui ettekannetega mässule, riigikorda kukutama wõi awaliku rahu wõi julgeoleku rikkumisele üles kutsutakse;

3) kui ettekannete ajal wägiwaldsed kokkupõrkamised ette tulewad, mille kõrwaldamiseks teised abinõud tagajärjeks jäänud;

4) kui ettekannetel selle seaduse määrusi kui ka selle seaduse põhjal haridusministri ning siseministri poolt wäljaantud määrusi ei täideta ning korraldajad nende määruste rikkumist politsei nõudmisel ei lõpeta;

5) kui §§ 4 ja 5 ettenähtud ettekannete korraldamiseks tarviline luba puudub.

M. Neps (sd.): Ma teen ettepaneku § 8 punkt 2, kus on öeldud, et politseiesitaja võib awalikku ettekannet lõpetada, kui ettekanded otsekohe kõlbluswastased või kui ettekannetega mässule, riigikorda kukutama, või awaliku rahu või julgeoleku rikkumisele üles kutsutakse, välja jätta. Seda on raske ette kujutada, et ettekanne või näitemäng eneses sisaldaks niisugust kuritööd või katset riigikorra kukutamiseks. Teiseks ei saa seda lubatawaks pidada, et politsei walwe alla jäetakse kõiksugu kõlbluse küsimused. Teie teate, et kõlbluse hindamise küsimus õige raske küsimus on. Tuletage meelde hiljuti kohtuprotsessi Saksamaal „Ringmängu“ ettekandmise puhul, mis mitu korda oli ette kantud ja alles siis kõlbluse küsimus üles tõsteti. Kohus tunnistas teose ettekandmise lubatuks. Meil on aga sama „Ringmäng“ ette kantud ja pärast politsei või mõni teine wõim leidis, et see olla kõlbluswastane. See punkt on jällegi niisugune, kus tahetakse seltskonda seada, nii ütelda, politsei hoole alla, et seltskond ise mitte sarnaste nähtuste wastu ei reageeriks, waid politsei peaks siin kõik tegema. Igatahes politseile niisuguseid õigusi ei ole mitte tarwis anda, sellepärast, et politseinikkude arusaamine kõlblusest on samuti subjektiivne, kui igal teisel inimesel. Ja selle jaoks mingisuguseid juhtnõude välja anda on ka wõimatu, sellepärast, et need on niisugused küsimused, millest võib igaüks isemoodi aru saada. Ma tegin komisjonis ettepaneku, et riigikorra kukutamise mõte wõetakse ülesse koosolekute seaduse kulul, nimelt et politsei peab siis wahele astuma, kui rahwas awalikku julgeolekut ähwardab. Ainult seal wõiks politsei wahele segada ja ettekannet lõpetada. Siin võib aga niisugune juhtumine olla, kus midagi ette kantakse, mille üle publikum naerab, mida ta pilkega wastu wõtub, kuna politsei leiab, et siin riigikorra kukutamise tegemist on ning keelab ettekande ära. Ma ütlen, see on wõimatu ette kujutada, et sarnaste abinõudega mässule üles kutsutakse riigikorra kukutamiseks ja sellepärast teen ettepaneku § 8-as p. 2. välja jätta.

Aruandja J. Jaakson: Komisjonis olid pikemad waidlused § 8. p. 2. kohta, kus lõppude lõpuks seisukohale jõuti, et seda punkti mitte wõimalik ei ole

seadusest välja jätta. Kui see punkt välja jääks, siis wõiks ettekannetes ette tuua ja teha, kes teab mis, ning politsei peaks lihtsalt waatama ja tal ei oleks ühtegi wõimalust sellele wahele astuda ning ütelda, et see on riigiwastane, et see on seadusewastane, et seda ei wõi mitte ette tuua. Sarnast korda meie igatahes lubada ei wõi. Kui me tahame, et riigis kord on, siis peame meie ka wõimalust andma politseile, et niisugused seaduse rikkumised, mis riigikorda ähwardawad ja mis kindlasti on kõlbluswastased, saaksid ära keelatud. Ei ole karta, et politsei saaks takistama sarnaseid ettekandeid, mis mitte seaduse wastu ei käi. See võib juhtuda üks ehk kaks korda; kui see aga sagedasti peaks korduma, siis on meil selleks wastutaw minister, kelle alla politsei käib, ja kes meie arupärimise peale on sunnitud wastust andma. Ma leiän, et p. 2. on tingimata tarwilik sel kujul sisse jätta, kui ta on ette pandud.

(Juhataja kohale asub abiesimees **K. Wirma.**)

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liikme Neps'i poolt on ettepanek tehtud välja jätta § 8 p. 2. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Wäljajätmise poolt on 22, wastu 32 häält, — sellega on ettepanek tagasi lükatud. Palun neid, kes on § 8. wastuwõtmise poolt, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 9. Awalikkude ettekannete lõpetamise üle seab politseiesitaja protokollis kokku, milles ettekannete lõpetamise põhjused ära tähendatakse. Politseiesitaja annab ettekannete korraldaja nõudmise peale tähendatud protokollist ära kirja välja.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson: Peale § 9--da oli seaduseelnõus üks paragrahw sees, mis komisjonis rohkesti waidlusi sünnitas ja mida komisjoni enamus lõppude lõpuks välja heitis. Wähemus jättis aga omale wõimaluse seda paragrahwi Riigikogule ette kanda, sellepärast luban mina peale § 9--da järgmise paragrahwi ette panna wastuwõtmiseks (loeb): § 10. Kui trükitoode eneses sisaldab kuriteo tundemärke, võib politsei ära keelata

trükitoote ettekande kordumise, asjatoimetust 24 tunni jooksul wastawale rahukogule otsustamiseks ette pannes. Rahukogu otsustab korraldawal istungil kahe päewa jooksul peale politsei süüdistusmaterjaali kättesaamist, kas keeld peab maksma jääma kunni asja sisulise otsustamiseni kohtu poolt.

Seda paragrahwi arwas komisjoni vähemus tarwilikuks sisse jätta, sellepärast, et kui juba kord on politsei trükitoote ära keelanud, seda wõimatuks luge nud ette kanda § 8 põhjal, siis igatahes ei ole mõtet, et see trükitoode jällegi järgmisel õhtul wõiks ette kantud saada, enne kui kohus selle kohta on wõinud seisukohta wõtta, kas ta wõib ettekandmiseks lubatud saada wõi mitte. Sellepärast oli komisjoni vähemusel arwamine, et peaks politseil õigus olema ära keelata selle trükitoote ettekandmist ja garantiiks selle riigikodanikule oleks see olema, et politsei sunnitud on 24 tunni jooksul süüdistusmaterjaali ette panema kohtule, kes siis lõpulikult küsimuse otsustama peab, nõnda et raskuspunkt ikkagi jääb kohtu kätte, selle wastu aga ei wõi keegi meist waielda, et kohtul see õigus peaks olema.

Siseminister **K. Einbund**: Ma juhiks lugupeetud Riigikogu liigete tähe lpanu selle paragrahwi juures weel hariduskomisjoni redaktsiooni peale, kus ka käesolew eelnõu läbiwaatamisel oli. Hariduskomisjon tunnistas aruandja poolt esitatud paragrahwi wastuwõetawaks, kuid juriidiliselt on komisjoni aruandja seal mõne muudatuse teinud, mis kindlamat sanktsiooni kodanikule annaksid. Nii et sisulikult küll hariduskomisjon, tarwilikuks tunnistades seda paragrahwi, jättis selle redaktsiooni puudulikuks, aga lähemalt juristide poolt läbiwaadatuna on see paragrahw niisugusena ette pandud, nagu see komisjonis wastu wõetud. Edasi juhiksin Riigikogu liigete tähe lpanu weel selle peale, et see paragrahw on täieline analoog trükiseaduse § 18-dale, mis ka täna wastu wõeti Riigikogu poolt ja milles kõneldakse sellest, et trükitoote peale wõib aresti panna, kui tema täiesti kuritegeline on, kusjuures see arest läheb aga kontrolli alla 24 tunni jooksul, ja kusjuures kohus on sunnitud otsustama selle asja kahe päewa jooksul. Samasugune kord on ette nähtud ka selles ette pandud paragrahwis awalikkude ettekannete seaduse kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle tatakse.) § 10 on nähtawa ena musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): II. § 11. § 4. ettenähtud awalikkudel ettekannetel ette wõtetes, kus alkoholilisi jooke koha peal tarwitamiseks müüakse, on alaealistel alla 16 a. wanaduse pealt waatajatena wõi kuulajatena wiibimine keelatud, samuti ka ülesastumine neil ettekannetel.

Märkus. Haridusministril on õigus seda keeldu ka wanemate kui 16 a. wanade kooliõpilaste peale laiendada.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle tatakse.) § 11 on nähtawa ena musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 12. Awalikkude ettekannete kohta, mis alaealistele määratud wõi kuhu ka alaealisi pealtwaatajatena wõi kuulajatena lastakse, on haridusministril õigus kokkulep pel siseministriga sellekohaste määruste kaudu lähemat korda, kui ka alaealiste alla 16 a. wanaduse pääsu tähendatud ettekannetele kindlaks määrata.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle tatakse.) § 12 on nähtawa ena musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 13. Lapsi kunni 4 a. wanaduseni on keelatud awalikkudele ettekannetele kaasa wõtta, wälja arwatud lasteettekanded ja ettekanded wabas õhus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle tatakse.) § 13 on nähtawa ena musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 14. Awalikkudel ettekannetel wõiwad alaealised alla 16 a. wanaduse üles astuda ainult oma wanemate wõi eestkostjate loaga, kusjuures kooliõpilastel selleks ka weel kooli juhatusel luba peab olema.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääle tatakse.) § 14 on nähtawa ena musega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): III. § 15. Selle seaduse jõusseastumisega kaotawad maks wuse Wene ajutise walit suse poolt 27. aprillil 1917 a. wastuwõetud määrus walwe kohta awalikkude waatemängude üle. (Sobranie usak. i rasp. praw. st. 599.)

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson**: Samastel põhjustel, nagu trükiseadusesse ülesse wõtsime paragrahwi, kus kindel kuupäew on määratud, millal see seadus maksma hakkab, panen ette ka käesolewasse seadusesse üles wõtta § 16 järgmisel kujul: „See seadus hakkab maksma 1. aprillil 1923 a.“

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega vastu wõetud, sellega on see seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

20. Seadus raamatukaupluste, ajalehtede kontorite, ajalehtede kioskide, laenuraamatukogude ning lugemistubade awamise ja trükitoodete käsimüügi kohta — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Seadus raamatukaupluste, ajalehtede kontorite, ajalehtede kioskide, laenuraamatukogude ning lugemistubade awamise ja trükitoodete käsimüügi kohta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 1. Igaüks, kes soowib awada raamatukauplust, ajalehtede kontorit, ajalehtede kioski wõi awalikuks tarwitamiseks määratud laenuraamatukogu wõi lugemistuba, peab peale üldiste äriliste ettewõtete kohta käiwate seaduste nõudmiste täitmist tegema kohalikule politseiülemale hiljemalt 24 tundi enne ettewõtte awamist sellekohase kirjaliku teadaande, milles peab olema ära tähendatud:

- 1) ettewõtja nimi ja perekonnanimi ning alaline elukoht ja
- 2) ettewõtte asukoht.

Samuti tuleb teatada ettewõtte asukoha muutmisest.

Teadaande wastuwõtmise üle antakse kwiitung.

Märkus. Riigi- kui ka omawalitsuse asutuste poolt awatawate raamatukogude

ja lugemistubade kohta ülewaltähendatud teadaannet ei nõuta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Terwe rida seadusi on päewakorras, mis on sihitud trükiwabanduse ja sõnawabaduse kitsendamise peale. Nähtawasti on siseministril püüie weel selle Riigikogu päewil läbi wiia põhiseaduses ettenähtud kodanikuwabanduse kitsendamist. Sarnane seadus on ka see, mille arutamisele praegu asume. See seadus näeb ette korraldusi, mis olid wõõrad Wene ajale, isegi wõõrad kõigeägedamale tagasikiskumise ajale. Nende seadustega seatakse nõudmised üles, et ei tohi raamatuid müüa, ei tohi ajalehti müüa, ei tohi raamatukogusid awada inuidu, kui ainult politsei teadmisel. Ma arwan, see ei nõua mitte seletust, miks seda teha tahetakse. Selleks, et politsei wõiks rewideerida, et ta wõiks nuuskima tulla raamatute nimekirju ja et siseministerium wõiks politsei kaudu oma tsen-suuri raamatukauplustes ja raamatukogudes teostada. Iseenesest on see paragrahw ja terwe see seadus nii kawalasti kokku seatud, et meie liberaalid siit keskelt isegi walmis on teda toetama. Aga kui seda seadust teostama hakatakse, siis kujuneb see just selle järele, missugune see wõim on, wõi missugused selle waated on, kes teda teostama hakkab. Sest iga seadust wõib nii ehk teisiti teostada, nagu seda näituseks praegu ka meie põhiseadusega tehakse. Ja kui härra Einbund seda seadust hakkab teostama, siis on kindel, et tema tahab teostada seda tsen-suuri palju waljemalt, kui Babanow ja Jögewer seda näituseks Tartus tegid. (K. Päts (põl.): Teie pole siis Babanow'i all olnud!)

Siin nõutakse, et raamatukogud peawad enne awamist politseile sellest teatama. Meil on raamatukogusid asutanud erilised seltsid, nagu näituseks rahwaraamatukogude seltsid, mõnel pool on isegi nii kaugele jõutud, et koguduste juures õpetajad on awalikud raamatukogud asutanud, kust nemed rahwale raamatuid wälja andsid. Minu teada oli Laiusel niisugune raamatukogu olemas, õpetaja andis sealt rahwale raamatuid mis tal oli. Nüüd ei wõi tema seda muidu teha, kui peab politseiülemale sellest teatama. See oleks niisuguse kontrolli maksmapanemine, nagu seda mitte ei tuntud enne. Trükiseadusega nähti ette tsen-suur, sellega tahetakse raamatukogude liikumist,

tahetakse haridustööd väljaspool kooli takistada ja politsei kontrolli alla heita. Nagu ma tähendasin, Wene ajal sarnast kitsendust ei tuntud. Seda võib härra siseminister ise tunnustada. Wenemaal tuldi sandarmi walitsuse poolt alles siis raamatukogusid rewideerima, kui kaebati. Nüüd aga antakse võimalus politseile tulla igal ajal sinna, waadata läbi ja panna raamatud aresti alla, kunni kohus otsuse teeb. Meie teame aga, et kohus ei suuda paari päewa jooksul raamatuid läbi lugeda ja arest jääb niikaua maksma, kunni kohtuotsus tuleb, mis aga alles aasta või paari pärast sündida võib. Ja mis jääb nii meie trükitwabadusest järele? Keegi ei tohi trükitooteid välja anda ilma politsei lubata, keegi ei tohi raamatuid tellida ilma politseile teatamata, olgugi, et see politseile teatamine on täiesti läbiwiimata, sest raamatuid saadetakse mitte ainult nimekirja järele, waid lisatakse sinna ka uue-
mad väljaanded juurde, mida meie raamatukauplused ise ei ole tellinud ja mille siiajõudmisest nemad ka tea. Keegi ei tohi trükikoda asutada ilma politseita, ei tohi raamatukogudes raamatuid pidada ilma politseita, ei tohi lugeda ilma politseita. Lihtsam oleks siis juba seadus välja anda selle kohta, mis võib teha ilma politseita, siis oleks palju vähem paberi tarwitamist. (K. Päts (põl.): Mis Wenemaal ilma politseita võib?) Nii tuleb siis välja, et edaspidi see tsentrum terwes riigis, kuhu on koondud waimlise elu juhtimine, kus on ka kõlblise elu järelwalwe, on see kõikwõimuline politsei. Kõik on tema alla painutatud. Ja nii teostatakse siis seda demokratismi Eesti wabariigis ja Eesti rahwariigis, ja nii teostatakse teda rahwaerakondlase härra Einbund'i juhatamisel õigusliku riigi nime all. Nii teostatakse politseiriiki, see on teie siht. Politseiriik on teie siht, sinna teie tüürite ja sinna saate tüürima nende seaduste teostamisega. (Naer paremal pool. A. Weiler (töer.): Aga naist võib wõtta ilma politseita.)

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Jaakson**: Rkl. härra Johanson on sellest paragrahwist palju asju välja lugenud, mis temas mitte ei leidu. Paragrahwis ei ole muud midagi üteldud, kui et on tarwis 24 tundi enne ettewõtte awamist politseile sellest teada; lubaandmisest ei ole siin ülepea juttu. Teadaandmine iseenesest aga min-

gisuguseid raskusi ei wõi walmistada äri-
lise ettewõtte awamise juures. Nii rääkida, nagu oleks antud õigus tulla rewideerima raamatukogusid, sellest siin paragrahwis kusagil juttu ei ole. Mispärast härra rkl. Johanson arwab siit välja lugeda seda, mida siin ei ole, jätan tema enese asjaks. Panen ette seda paragrahwi wastu wõtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (toeb): § 2. Igaüks, kes soowib kaubelda trükitoodetega käsimüügi teel awalikkudel platsidel, teedel, tänawatel või kodanikkudele kodus pakkumas käies, peab peale üldiste wastawate seaduste ja sunduslikkude määruste nõudmiste täitmist tegema maakonna või linna politseiülemale oma alalise elukoha järele sellekohase kirjaliku teadaande, milles peab olema ära tähendatud: 1) kaupleja nimi, perekonnanimi ja alaline elukoht, ning 2) piirkond, kus kaubelda tahetakse. Teadaande wastuwõtmise üle antakse kwiitung.

Märkus. Selle määruse alla ei käi ajalehtede laialikandmine ja kuulutuste laialilaotamine või ülespanemine.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed. Käesolewa paragrahwiga tahetakse politsei walwe alla panna ka iga üksiku trükitoote laialilaotamine. Siin on öeldud, et „igati, kes soowib kaubelda trükitoodetega käsimüügi teel awalikkudel platsidel“, selle alla käiwad need, kes müüwad laudadel, aga ka need, kes müüwad käest, „teedel, tänawatel või kodanikkudele kodus pakkumas käies, peab peale üldiste wastawate seaduste ja sunduslikkude määruste“ — need on juba äritunnistuste kohta käiwad seadused, peawad peale nende weel „maakonna või linna politseiülemale oma alalise elukoha järele sellekohase kirjaliku teadaande, milles peab olema ära tähendatud kaupleja nimi, perekonnanimi ja alaline elukoht ning piirkond, kus kaubelda tahetakse“ saatma.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman**.)

Need on sarnased kitsendused, nagu 1. paragrahwiski. Kui mina siis wastu waidlesin, ütles härra Jaakson, et ega siin takistusi ei taheta teha, waid tahetakse ainult teada. Milleks on seda tarwis, kas selleks, et politsei registriraamatusse

sisse kanda? Mina arwan, keegi ei ole nii naiiw, et seda uskuda. Seda teadaannet nõutakse teatawa sihiga. (A. Tupits (põl.): Statistika otstarbeks.) Noh, meil on palju tähtsamaid küsimusi, mis statistika korraldada oleks. Siin nõutakse, et isegi käsimüügi jaoks tuleb politsei luba nõutada. See on väga suur piiramine, iseäranis ajalehtedele ja ajakirjadele. Siin on ette nähtud, et ilma loata võib ajalehti ainult laiali kanda, tähendab majadesse kanda aadressi järele. Ajalehtede üksiknumbrite müük käib järjekulult politsei järelewalwe alla. Sarnast kitsendust ei ole meil tarwis. Mis sarnase kitsendusega õieti kätte saadakse? Keelatud raamatuid müüakse edaspidi niisama kui senni, seda politsei ei näe. Kui tahetakse sellega kõlblust kaitsta, siis peab ütleva, et politsei teab väga hästi, kuidas meil kõlblusega lugu on kabareedes, on ju sel samal politseil omal ka joomakoht, mis politseiametnikkudele asutatud. See „kõlblus“ laastab meie rahvast palju enam, kui seda raamatud teha suudawad, mille wastu meie politsei kõrgem juht praegu nii südilt wõitleb. Mina olen selle paragrahw wastu ja soowitaksin tema tagasilükkamist. Kui seda aga ei tehta, siis teeksin ettepaneku märkust wõtta järgmisel kujul wastu: „Selle määruse alla ei käi ajalehtede ja ajakirjade müümine ning laialikandmine ja kuulutuste laialilaotamine wõi ülespanemine.“ Teistes riikides antakse ajalehtedele wõimalus üksiknumbrid müüa, meil nüüd igakord politseile hakata teadaannet saatma, on asjata kitsendus. Muidugi on siin ka teised kitsendused, mis wõimata täita, näit. § 1, kuid § 1 juurde meie tagasi ei lähe. Seal on rahwaraamatukogudest jutt ja nõutakse neilt perekonnanime ülesse andmist, mida neil üldse ei ole. Seda oleks pidanud aruandja ka nägema.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Rkl. härra Johanson näeb ka selles paragrahwis kitsendusi, mida see paragrahw eneses ei sisalda. Minu arusaamise järele siin õieti mingisugust kitsendust ei ole. Ainukene asi, mis siin nõutakse, on see, et peab teada antama, aga mingisugust aega, millest härra Johanson siin kõneles, ei ole nõutud. Teadaanne ei ole iseenesest ei tea kui suur kitsendus ja ei walmista mitte trükitoodete kauplemise juures iseäralisi raskusi, sellepärast jään mina komis-

joni nimel ikkagi selle juurde, et see paragrahw saaks wastu wõetud. Parandusel, mis rkl. Johanson tegi märkuses, suurt tähtsust ei ole, kuid komisjoni nimel ei saa ma ka selle parandusega ühineda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Johanson'i poolt on tehtud järgmine parandus:

„Märkus. Selle määruse alla ei käi ajalehtede ja ajakirjade müümine ning laialikandmine ja kuulutuste laialilaotamine wõi ülespanemine.“

Ma palun neid, kes rkl. Johanson'i poolt tehtud paranduse poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 21, wastu 19, seega on see parandus wastu wõetud. Palun neid, kes § 2 wastuwõtmise poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, — seega on § 2 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 3. Selles seaduses ettenähtud kord ei ole maksew trükitoodete juhusliku müügi kohta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson: Panen komisjoni nimel ette juurde lisada: „§ 4. See seadus hakkab maksma 1. aprillil 1923 a.“

Põhjendused on needsamad, mida ma kord juba ette kandsin, nimelt see, et see seadus peab ühes karistusmäärustega ühel ajal maksma hakkama.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Ühtlasi on käesolew seadus II lugemisel wastu wõetud.

21. Karistusmäärused trükiseaduse, awalikkude ettekannete seaduse ja raamatukaupluste ning awalikkude lugemistubade awamise seaduse rikkumise asjus — II lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Karistusmäärused trükiseaduse, awalikkude ettekannete seaduse ja raamatukaupluste ning awalikkude lugemistubade awamise seaduse rikkumise asjus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): I osa. § 1. Süüdlast selles, et ta perioodilise trükitoote wälja andis, ilma seaduse poolt nõutawa teadaande saatmata, wõi et ta esialgses teadaandes tähendatud asjaolude muudatustest ei teatanud, karistatakse:

rahatrahwiga mitte üle 30.000 marga.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 2. Süüdlast selles, et ta:

1) perioodilise trükitoote wälja andis ilma trükitoote nimetuse, järjekorranumbri, wastutawa toimetaja wõi wäljaandja nime, trükiasutuse nimetuse, wõi asukoha wõi toimetuse aadressi ära tähendamata;

2) mitteperioodilise trükitoote wälja andis ilma kirjastaja nime, trükiasutuse nimetuse, wõi asukoha wõi ilmumise aasta ära tähendamata, karistatakse:

rahatrahwiga mitte üle 30.000 marga.

L. Johanson (sd.): Siin nõutakse muuseas ka järjekorranumbri ülesandmist. Järjekorranumbrid ajalehtede juures jääwad wahest kas eksituse tagajärjel ehk muul põhjusel ära märkimata. Sellest nüüd mingisuguseid järeldusi tegema hakata, et oleks mõeldud mingisugune kuritarwitus, oleks asjata. Sellepärast teen ma ettepaneku § 2-es p. 1-se teises reas wälja jätta sõnad „järjekorranumbri“.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **W. Pezold**.)

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud § 2-se p. 1-se teises reas wälja jätta sõnad „järjekorranumbri“, nõnda et see punkt esimene käiks siis järgmiselt: „P. 1. perioodilise trükitoote wälja andis ilma trükitoote nimetuse, wastutawa toimetaja jne.“ (Hääletatakse, loetakse hääli.) See ettepanek on saanud poolt 19 ja vastu 20 häält, sellega tagasi lükatud. Kes on § 2 wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 3. Perioodilise trükitoote wastutawat

toimetajat, kes süüdlane on selles, et ta seaduses ettenähtud korras ei awaldanud riigi- wõi omawalitsuse asutuse wõi ametniku, samuti ka eraisiku poolt awaldamiseks saadetud ümberlukkamist wõi õiendust selles trükitootes awaldatud asjaolude kohta, karistatakse:

arestiga mitte üle kuue kuu wõi rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga.

L. Johanson (sd.): Selle paragrahwiga pannakse sarnasel korral, kui ilmub ajalehes mingisugune teade, mis õienduse wälja kutsub, see ajaleht kahekordse karistuse alla: esiteks, kui tema seda õiendust mitte ära ei trüki ja teiseks — kui see asi kohtusse läheb ja seal selle kirjutüki awaldamise pärast ajaleht karistuse alla langeb. Trükiseaduse ja selle käesolewa seaduse põhjal tulewad kõik õiendused awaldada samas kohas, kus see kirjeldus ilmus, olgu see juhtkirja wõi artikli koht. Muutmist seal ette wõtta ei tohi. Siin pannakse ajaleht sarnasesse seisukorda, et näituseks iga sõnumi kohta, mis puudutab ametnikkude kuritegewust, ja ametnikkude eksitusi, awaldagu ta tingimata wastuseletus, kui see sisse saadetakse, ka siis, kui tal kindlad andmed käepärast on, et tema kirjutus täiesti õige oli. Tema peab seda awaldama, sellepeale vaatamata, kas ta pärast, kui see asi kohtusse läheb, kohtu poolt õigeaks mõistetakse wõi mitte. Kui tema seda wastuseletust mitte ei awalda, siis selle seaduse § 3 põhjal karistatakse ajalehtoimetajat kinni kuuekuuse arestiga ehk rahatrahwiga mitte üle wiiekümnetuhande marga. Ühel eelmisel koosolekul tähendas härra siseminister, et üldse kirjandus peab nüüd see ala olema, kus karistumäärused peaksid suuremad olema, kui harilikus kuritegewuses. Ilma teatud sihita ei hakanud härra siseminister siin ajakirjandusest kõneledes toonitama kuritegewusest, wargustest jne. Tähendab, et kui nüüd ajaleht wäärnähtusi paljastab, see wõib olla ka sarnasel korral, kui alati seda tõendada ei saada... (J. Kes küll (majand.): Ei maksa kirjutada!) Ei maksa kirjutada?! Maksab kirjutada! Ka siis, kui selle eest toimetaja kinni läheb. See ei tähenda weel, et tal õigust ei olnud, kui kohus teda on kinni mõistnud. See õigus, mis kohus mõistab, ei ole midagi muud, kui kohtuprotsessi tagajärg. See ei näita alati seda, missugusel pooltel just õigus oli. See paragrahw pa-

neb meie ajalehed niisugusesse seisukorda, et iga kirjatüki peale, mis on puudutanud siin ülesloetud asutusi wõi ametnikka, tuleb tingimata wastuwaidlus, muidugi niisama suur, sest on isegi niisuguseid ametnikka, kes armastawad luuletada, ja siis tuleb ka see ära trükkida; aga ta wõib ka weel pikem olla, wõib terwed ajaleheweerud oma alla wõtta, — muidugi, mis nüüd üle on, selle eest maksetakse harilikku tasu, mis kuulutuste eest on ette nähtud. Niisuguse seisukorraga tahetakse kätte saada seda, et ajalehed ei julgeks enam ametnikkudest kirjutada, tahetakse meie ametiasutusi soomustada, nii et nendest seltskond mitte teada ei saaks, kui seal kuritarwitused ilmsiks tulewad. See on selle paragrahwi ülesanne, ja sellepärast tahetakse ka seda ränka karistust ajalehetoimetajale peale panna. Mina soowitaksin selle paragrahwi wäljajätmist, — trükiseaduses on olemas, et õiendus tuleb awaldada ja õienduse awaldab iga toimeetus, kui ta ära näeb, et eksitud on, sest see ei ole ajakirjanduse ülesandeks ega püüdeks, et küsimusi wõõriti käsitada. Iga ajaleht õiendab, kui tuleb asjalik õiendus. Kui aga kellegi au on haawatud, siis on tal täielik õigus seda asja kohtusse anda ja seal otsustatakse küsimus sisuliselt. Siin aga nõutakse, et ajaleht peab õiendused ära trükkima ka siis, kui see käib tema kindlate andmete wastu, kui ta ka kindlasti teab, et see õiendus mitte sugugi õige ei ole. Hiljuti oli juhtumine. Ühes ajalehes oli ühe ametniku kohta mingisugune teade ja see ametnik õiendas seda, saatis seal kõiksugu pikki õiendusi ajalehte, mida see oleks pidanud trükkima, kuid ta ei trükinud kõiki ära. Ja mis sündis — paar päewa hiljem, kui õiendused tulid, lasti see ametnik ametist lahti. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : A j a l e h e t ü h j a j u t u p ä r a s t .) Mitte ajalehe juttude põhjal, waid selle põhjal, et wastaw ametkond leidis, et selle ametniku tegewus on sarnane, et ta oma kohale jääda ei wõi. Teen ettepaneku, et see paragrahw tuleks siit wälja jätta. Kui ta wastu wõetakse, siis peaks ette nähtama ainult rahatrahwi ajalehetoimetajale. Ajakirjanik ei ole ometi niisugune, keda wõiks koolitada sellega, kui ta pannakse 6 kuuks arestimaija. Kui üks ajakirjanik pannakse arestimaija, siis tuleb ta sealt wälja, ja kui ta oma ülesanded ikka tõsiselt wõtab, on ta selle seltskonna peale weel tigidam, sellejuures aga ka kawalam. Ja

missugused huwid peaks meie siseministritel olema selleks, et wõimalikult palju ajakirjanikka saaks wangimajja paigutatud, mis sellega kätte tahetakse saada? (O. A m b e r g (kristl.): L u g e g e r o h k e m „T u l e w i k k u“, k ü l l n ä e t e , m i s s e a l o n . J . S a u l i (põl.) w a h e l h ü ü e .) Noh, kui seal walet oleks olnud, siis wõtaksite kohtulikule wastutusele. Teist, härra Saul, on ka seal olnud. Teie ei ole aga õiendanud. Teie wõite kohtulikule wastutusele wõtta, kui seal walet on. Aga mina tean ühte lehte, mis härra Amberg'il lähemal seisab, kui „Tulewik“, seal ilmuwad kõiksugu kuulutused, ja seal on isegi kosjakuulutused niisugused, et nad õieti kurjategewust ja prostitutsiooni edendawad. Waadake, see ajaleht on ligidal „kristlastele“. Teie oma wahelhüüdega ärge olge see isik, kes tuleb „Tulewik'ule“ etteheiteid tegema, waid kõige pealt pühkige oma tare ukseesine puhtaks, ja alles siis tulge teistele lehtedele etteheiteid tegema. Minu ettepanek seisab selles, et sellest paragrahwist wälja jätakse see osa, mille järele wõib karistada arestiga mitte üle 6 kuu, ja ühtlasi ka rahatrahwiks saaks määratud 50.000 asemel 30.000. (W a h e l h ü ü e : A i t a b t u h a n d e s t k ü l l .) Ajakirjandus, kuigi ta ise wõitleb raskustega, ja kui ta on tõsine ajakirjandus ja ei ole mitte kollane ajakirjandus, nagu meil mõni Eestis, kus inimesi söödetakse kõiksugu „Tiibuse-Jaak'udega“ ja kosjakuulutustega, on walmis ka riigi heaks trahwi maksuma. (O. A m b e r g (kristl.): N a g u „T ö ö l i n e .“) „Tööline“ on ikka tõsisem ajaleht, kui seda on see, mis mõnele wahelhüüdajale nii lähedal seisab.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Igatahes tuleb nüüd arwesse wõtta, et meie oma wabadusi, mis meil on, teostada katsume nõnda, kuidas neid wähegi teostada saab, wõimalikult täielikult. Sellepärast on kõik ülearused kitsendused tõesti otstarbetud ja põhimõttelikult wastuwõtmatud. Meie ei ole wabas demokraatias weel kuigi palju saanud tegutseda. Meil tuleb tõesti wabaduste kuritarwitusi ette, rohkem kui seda meie kultuura seisu järele oodata wõiks. Teiselt poolt tuleb loota, et meie endid wabaduses harjutades oskame endid ka kitsendada. Selles mõttes ei tohiks teatawad kitsendused, mis meil esialgu tarwitatud on, küll kauaks püsima jääda. Sellepärast olen mina isiklikult selle poolt, et

meil mitte ülearu palju kitsendusi seadusandlisel teel maksma ei pandaks. Sest need ei hoiu meid tõesti õigel teel. Peasi on ikka elaw praksis wabaduse tarwitamises. Kuid selle paragrahwi juures peame meie tõsiolusid arwesse wõttes tunnistama, et meie ajakirjandus siiski wabadusi sagedasti kurjasti tarwitab. Ajakirjandusel on suured rahwuslikud ülesanded. Tema peab elawat sõna tarwitama tõesti kõiksuguste asjaolude tuulutamiseks ja sõelumiseks. Muidu ei saa demokraatia mitte elada, waid läheb hukka. Sellepärast ei tohi ajakirjandusele päitseid pähe panna. Aga teiselt poolt on ajakirjandusel just nii suur wõim käes, et kui tema seda wõimu ülekohtuselt tarwitab, siis on seda liig walusasti üksikutele isikutele tunda, iseäranis siis, kui ajalehes midagi ilmub, mis rippuma jääb isiku hea nime külge. Raske on sellest ennast wabastada kõiksugu kohtuotsuste läbi, sest enne ununeb asi paljudel sedawõrd ära, et õiendus, mis kohtuotsus toob, enam ei mõju; üldine meeleolu on loodud. Sellepärast peab ikka ajakirjandus ennast kontroleerima, et tema kõiksuguste teadete ja süüdistuste awaldamisel üksiku isiku au mitte ülearu ei riiwaks, mitte rohkem, kui asja tuulutamise ja sõelumise jaoks tarwilik oleks. Meil peab tõesti isiku ja ajakirjanduse wahekord põhjenema õigluse alusel. Kui ajakirjandus saab isikule kallale tungida, siis peab ka isikul wõimalus olema ennast kaitsta. Selles mõttes on sunduslikult awaldatud õiendused ometi üheõigusluse seisukohalt päris hädatarwilikud. Isikutelt ära wõtta enesekaitse wõimalusi — see oleks liig raske. Asutustega on minu arwates lugu teine. Nagu omal ajal kohtupraksis seda tõendas, ei ole asutustel isiklikku au ja kõiksugu süüdistusi wõis asutus kohtuteel tagasi tõrjuda. Isikliku au kaitseks on tarwis teistsugune kord, mille järele isik wõiks awalikkude seletustega awalikkude süüdistuste wastu wälja astuda. Teiselt poolt on aga tarwis, et niisugused õiendused ei kujuneks nii wäga eesõigustatud wõi priwiligeeritud wastuteotamiseks, et need, kes kuidagi riiwatud on, haawatud enesetunde kihutusel ei taltsutaks endid, waid ajalehtede kaudu haawata püüaksid seal, kus oleks ainult tõsiolusid konstateerida. Selles mõttes arwan mina, et siin peaks sellele paragrahwile üks sõna juurde lisatama. Nimelt seal, kus kõneldakse ametniku ja eraisiku poolt awaldatawatest seletustest, peaks juurde lisama „asjalikku“

ümberlökkamist. Trükiseaduses on see küll juba olemas, aga see teeks trükiseaduse tendentsi siis weel silmapaistwamaks — see oleks siin õieti tarwilik ja ajakirjanik wõiks siin tagasi lükata haawawaid wastuseletusi. Sellel on ka oma hingeoluline mõju ja ajakirjanikul, see on wastawal toimetajal on rohkem pidet. Selles mõttes seda ka õhutada wõib.

L. Raudkepp (kristl.): Ajakiri on suurriik ja temal on oma head ja halwad küljed. Tema head küljed on awalikult teada ja halwad — awalik saladus. Meie wõiksime ka oma ajakirjanduse kohta meelde tuletada, et olemas on wanasõna „waletab nagu trükitud“. Tahame kõlbiselt kaswatada, siis peab ajakirjandus tingimata teist tooni tarwitama. Meie oleme igatahes selle karistusparagrahwi poolt. Wõib olla, et see karistus liiga suur on, kuid iga wabariigi waba kodanik tunneb rõõmu niisuguse üle.

Kui rkl. Johanson siin kõneles, et „Päewaleht“ olewat ühe erakonna häälekandja, siis tähendan siin otsekohe, et kristlikul rahwaerakonnal ei ole oma häälekandjat. (A. Weiler (töer.): Peate ikkani tegema, et parem käsi ei tea, mis pahem käsi teeb.)

Aruandja J. Jaakson: Ettetoodud parandustega ei saa mina ühineda. Härra Johanson'i poolt on tehtud ettepanek seda paragrahwi koguni wälja jätta. Seda paragrahwi on wõimatu wälja jätta, sest siis kaotaks terve seadus oma sisu. Need karistuse määrad on põhjalikult läbi kaalutud ja kahes komisjonis uuesti ümber töötatud. Mõlemites komisjonides arwati, et need karistuse määrad wastawad süüteo raskusele ja sellepärast ei saa mina ühineda härra Johanson'i ettepanekuga karistuse wähendamise asjus. Mis puutub härra Tõnisson'i ettepanekusse, siis arwan, et sõna „asjalikku“ juurde lisada on ülearune, sest trükiseaduses on pikemalt ja täielikumalt ära tähendatud need tingimused, mis tarwilikud selleks, et karistust määrata. Siin ainult ühte tingimust üles wõtta, teised aga wälja jätta, see ei tooks asjale selgust.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu liikme Johanson'i poolt on esimene ettepanek tehtud maha kustutada sõnad: „arestiga mitte üle kuue kuu wõi...“ ja teiseks „50.000“ asemele wõtta „30.000“. Kolmas ettepanek on rkl. Tõnisson'i poolt: neljandas reas peale sõnade „awal-

damiseks saadetud“ panna sõna „asjalikku“. Asun hääletamisele. Palun neid, kes rkl. Johanson'i ettepaneku poolt on, välja jätta sõnad „arestiga mitte üle kuue kuu wõi“, kätt üles tõsta. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 23 häält ja vastu 32 — sellega tagasi lükatud. Panen rkl. Johanson'i teise paranduse hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 21 häält ja vastu 34 — seega tagasi lükatud.

Panen rkl. Tõnisson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen paragrahw 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 4. Kuulutusiawaldawa perioodilise trükitoote wastutawat toimetajat, kes süüdlane on kohtuotsuse wõi riigi-wõi omawalitsuse asutuse wõi ametniku poolt awaldamiseks saadetud teadaannete wõi kuulutuste awaldamatajätmises, karistatakse:

rahaträhwiga mitte üle kümnetuhande marga.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Selle paragrahwiga nõutakse peale muu ka weel seda, et kui saadab üks riigi wõi omawalitsuse ametnik mingisuguse teadaande wõi kuulutuse ajalehte, siis peab teda ka tingimata awaldama. Mina lugesin hiljuti ajalehest ühe sarnase ametniku kuulutuse: „Noor mustawerd ametnik, kellel sügistel õhtutel igaw, otsib lähemat tutwust alla 20 aasta neuga ehk noore lesega, kes warandusliselt kindlustatud. Abiellu astumine ei ole tarwilik. Täielik saladus garanteeritud.“ Kas see käib ka siia alla? See on ju ka ametniku poolt ajalehte saadetud kuulutus ja kui nüüd üks ajaleht, kes ütleme, nii aus on, nagu „Tulewik“, et tema oma weergudele sarnaseid kuulutusi ei wõta, ja ta awaldamata jätab, siis on ametnikul selle paragrahw'i põhjal õigus nõuda, et see kuulutus awaldatud saaks ja pealegi maksuta, sest paragrahwis on öeldud, et riigi-wõi omawalitsuse asutuse wõi ametniku poolt awaldamiseks saadetud teadaannete wõi kuulutuste awaldamatajätmise eest karistatakse. Iga ajalehetoimetusse tuleb ametnikkudelt, kui ka ametiasutuste poolt kõiksuguseid teadaandeid ja kuulu-

tusi. Wõtame, näituseks, Riigikohtu. Riigikohus saadab igale lehele näituseks päewakorra. Ajaleht ei pea tarwilikuks teda awaldada, sest ta wõtaks esiteks palju ruumi ja teiseks ei ole kellegil huwi selle vastu, sest need on niisugused küsimused, kus isegi adwokaatidel pole wahel tarwis ette minna. Sarnaseid kuulutusi ja teadaandeid on pea kõikide ajalehtede toimetuste laekad täis. Nüüd aga nõutakse selle paragrahw'i läbi, et kõik kuulutused ja teadaanded, mis kannawad ametiasutuste ja ametnikkude allkirju, tulewad ajalehte panna ja weel pealegi maksuta. Sellega sunnitakse ajalehti sarnaseid kuulutusi ja teadaandeid awaldama, millel mingisugust tähtsust pole. Mina ei taha aga mitte nii wabameelne olla, et waliku õigust jätta nüüd ajalehe otsustada, waid lisan selle paragrahw'i lõppu paar sõna juurde ja nimelt, et need teadaanded oleksid ametlikud ja maksulised. Nii et paragrahw'i lõpp kõlaks järgmiselt: „...riigi-wõi omawalitsuse asutuse wõi ametniku poolt awaldamiseks saadetud maksuliste ametlikkude teadaannete wõi kuulutuste jne.“ Ei wõi ju nõuda, et ühe isiku pikki teadaandeid peaks ajaleht awaldama ilma maksuta. Minu arwates on see kohustus liiga raske ja niisuguseid kohustusi ajalehe peale panna ei saa. Teiseks peawad teadaanded olema tingimata ametlikud, sest meie ametnikud wõiwad ka mitteametlikka asju kuulutustesse panna, nagu ma eelpool ette kandsin.

Juhataja K. Wirma: Korra kohta on tehtud kirjalik ettepanek koosolekut lõpetada. (Hüüded: Kelle poolt?) Rkl. Kerem'i poolt. (Hüüded: Paragrahw läbi wõtta.) Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

L. Raudkepp (kristl.): Ma saan sellest aru, et riik ja omawalitsus tahab oma seisukohta selle paragrahw'i läbi kaitsta. Aga on weel midagi olemas, mida ka kaitsta tuleb ja mis sama tähtis on, kui riigi julgeolek, see oleks awalik kõlblus. Selles paragrahwis ega ka teistes paragrahwides ei leia ma midagi, mis seltskonna kõlblust wõtaks kaitsmise alla, kui lugeda seda puru ja panna, nii et häbi on, mis ajalehtede kuulutustes ilmsiks tuleb, siis peab küll imeks panema, missugust waesusetunnistust see annab enesest. Kelle peale langeb wastutus? Muidugi ajalehetoimetuse peale. Häbi on seda

pahna ja puru, — wabandage, et ma nii otsekohe ütlen — lugeda kõige suuremat lehtedest. Aga et siin mingisugust paragrahwi olemas ei ole, siis wilistab ajalehetoietus seltskonna südametunnistuse hääle peale — see on juba niisuguseks äriasjaks saanud. Tõesti häbipuna tuleb palgesse, kui lugeda neid ebakõlblisi, wõrgutawaid teadaandeid, mis lehtede weergudel ilmuwad. Ma saan sellest aru, et siin wastaw ettepanek minu poolt läbi ei lähe, aga seda tuleb vähemalt kinni naelutada ka seadusandlises kogus. Meie ei wõta enda peale mitte seda haledat kohustust, et meie siin waikime, ja sellepärast paneksin ma ette § 4 komisjoni tagasi anda, kus saaks wälja töötatud määrused ebakõlbliste kuulutuste kohta.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Jaakson: Ettepaned parandustega ei saa ma komisjoni nimel ühineda. Härra Johanson'i poolt ettepaned parandus minu arwates sisuliselt asja ei muuda. (Wahelhuue: Miks ta ei muuda?) Et siin jutt on maksulistest kuulutustest, seda on juba trükiseaduses näha. (L. Johanson (sd.): Ei ole. Waadake § 12, seal pole „ametnikust“ juttugi.) Seda ma just tahtsin öelda. Siin on juurde pandud „wõi ametniku“, seda § 12 mitte ei ole. Ma leian, et see on siin asjata juurde pandud ja wõib asja ainult segada, sellepärast teen ma ettepaneku wälja jätta „wõi ametniku“ § 4 kolmandas reas.

See wastaks punktipealselt trükiseadusele. Aga et need kuulutused maksulised on, see on iseenesest trükiseaduse järele selge; peale selle, kui kuulutus on riigi wõi omawalitsuse asutuse poolt, siis on ka selge, et tema siis ka ametlik on, sest asutused ei saa määrused ebakõlbliste kuulutuste kohta. Rkl. Johanson'i poolt on tehtud ettepanek sõna „saadetud“ järele (kolmas rida) wõtta „maksuliste ametlikude“.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Raudkepp'i poolt on ettepanek tehtud § 4 komisjoni tagasi anda ja ettepanekus on öeldud, et „olgu määrused ebakõlbliste kuulutuste kohta.“ Rkl. Johanson'i poolt on tehtud ettepanek sõna „saadetud“ järele (kolmas rida) wõtta „maksuliste ametlikude“.

Peale selle on aruandja poolt isiklikult ettepanek tehtud wälja jätta kolmandas reas sõnad: „wõi ametniku“. Kõige pealt tuleb rkl. Raudkepp'i ettepanek, seda paragrahwi komisjoni tagasi anda, hääletamisele, sellega siis langeks teised parandused hääletamiselt ära, kui see peaks wastu wõetama. Asun hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääl.) Komisjoni andmise poolt on 33 häält, wastu 17, seega on otsustatud § 4 komisjoni tagasi anda. Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawana musega on ettepanek wastu wõetud. — Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **W. Pezold.**

Abisekretäär **J. Bergman.**